



mededelingen opbouwwerk

**wonen (z)onder invloed, onderzoek
naar functioneren Delftse bewonersorganisaties**

**trends '87: NIMO-onderzoek naar aandacht
voor bewonersgroepen in de plaatselijke pers**

**kosten maatschappelijk actief zijn
van uitkeringsgerechtigden**

januari 1988
7e jaargang
nummer 61

Inhoud

	pag.
- Methodiek, een nieuwe weg?!	3
- Wijkgerichte aanpak van werkloosheid	3
- Onderzoeksverslag "Na wonen, nu werken"	4
- Brochure over sociale veiligheid	4
- De toekomst van de jongerenhuisvesting	4
- "Wonen (z)onder invloed"	5
- Buren van buiten	8
- Heroriënteringsgesprekken	9
- Inventarisatie van PCG-beleid	11
- Gezondheidsrisico's bij bodemverontreiniging	11
- Ruilen in straat, buurt en stad	11
- Conferentieverslag Maatwerk	12
- LSA onderzoekt gevolgen van tripartisering gab's	12
- LSA-berichten	12
- Trends '87: Bewonersgroepen in de pers	13
- Maatschappelijk actief, dure aangelegenheid	21
- Voorwaarden van vrijwilligerswerk vaak onvriendelijk	22
- Vrijwilligerswerk en onkostenvergoedingen	23
- "Arbeidsongeschikten" en maatschappelijke activiteiten	24
- Maatschappelijk actief zijn als WAO-er, een hele belasting	26
- Bijstand: geen maatwerk voor de maatschappelijk actieve uitkeringsgerechtigde	28
- Kerken en de WAO-beweging	30
- Actieve WAO-kaders sinds jaar "verzekerd"	31
- Brochure over verzekeringen vrijwilligerswerk	32

MeMO

In dit eerste nummer van jaargang 7 vrij uitgebreide aandacht voor de financiële perikelen samenhangend met het sociaal/maatschappelijk actief zijn van uitkeringsgerechtigden. Een en ander kan worden gezien als een vervolg op een al eerder in M.O. gepubliceerd onderzoekje naar de kosten van het maatschappelijk actief zijn van arbeidsongeschikten. Onder meer een Inspecteur Belastingen en de Adjunct-Directeur van een Gemeentelijke Sociale Dienst laten hun licht schijnen op deze materie. Een eveneens toegezegde bijdrage van de directie van de Gemeenschappelijke Medische Dienst van de Federatie van Bedrijfsverenigingen kwam niet tijdig gereed en zal in een volgende editie van M.O. worden opgenomen.

Verder in dit nummer onder meer aandacht voor het laatste Trendonderzoek van het NIMO.

De redactie tenslotte wenst alle lezers en lezeressen een "opbouwend 1988". ■



is een mededelingenblad van, voor en over de lokale opbouwwerkpraktijk.
Samenstelling: Greet Hettinga, Charlotte Krop, Wil van de Leur, Maarten Snel.

M.O. verschijnt ten minste 10 maal per jaar, zes gewone en vier themanummers.
Een jaarabonnement kost f 38,-. Bij méér abonnementen reductie op aanvraag.
Losse nummers kosten f 5,25, themanummers f 6,-, excl. porto.

Redactie en administratie:
Pr. Mauritslaan 26, 2582 LS Den Haag,
tel. 070-521354.
ISSN: 0168-06SX

Methodiek, een nieuwe weg?

Eén van de klachten die de nestor van het Nederlandse opbouwwerk, Dr. Gradus Hendriks regelmatig uit, is dat de wetenschap hem in de kou heeft laten staan. Nadat de sociologen zo rond de jaren zestig hun geïnvolveerdheid omzetten in desinteresse of kritiek, gingen de verwachtingen uit naar de andragologie. Maar die discipline staat nog steeds in de steigers, met een afnemende drukte op het bouwterrein. Gelukkig zijn er, verspreid over de verschillende universiteitssteden, nog enkele actieve opbouwwerkaficiandos. Doch zij werken verspreid en hebben vele andere verplichtingen. Toch is er in de universitaire wereld nog één plek waar een groep van wetenschappers zich systematisch met opbouwwerk bezig houdt. Dat is de vakgroep stadsstudies in Utrecht waar Henk Bezemer enkele jaren geleden een spraakmakend congres organiseerde, Gerard de Kleijn zijn promotie deed en Joop ten Dam thans een reeks van onderzoeksprojecten coördineert. Onder diens laatste begeleiding kwam onlangs de scriptie gereed met als titel: "Methodiek, een nieuwe weg!" De auteur Marnix van der Waals analyseert de laatste vijftien jaar methodiekliteratuur. Een centrale stelling in dit boek is, dat er na J. Boer en van Tienen en Zwanikken zich twee breuken hebben voor gedaan in het denken over methodiek. Eerst die van het actionisme (Reckman o.a. en Besteman). Daarna, zo rond 1985 treedt de nieuwe zakelijkheid in (Vos en Snel). Het knappe van het gedocumenteerde betoog van Van der Waals is, dat hij een tegenstelling die lange tijd de discussie bepaald heeft, volstrekt relativeert. Het gaat aan de ene kant om de theoretici van de sociale bewegingen ("belangenbehartiging door zelforganisatie"). En aan de andere kant de agogische strategiebouwers voor de professionals in de eerste lijn. De geschriften analyserend, komt Van der Waals tot de ontdekking dat de verschillen binnen de opvattingen in de loop van de tijd minder werden. En ook, dat deze experimenterende "turbulente" periode is afgesloten. Het debat gaat nu over netwerk-ontwikkeling. De scriptie kan gezien worden als een boeiende tocht door de methodiekliteratuur. Zijn verzameling teksten is niet geheel compleet en zijn onderscheidingen maken de dingen niet altijd duidelijker. Zo gebruikt hij niet de opeenvolgende drukken van Duitemeyer als bron, leest hij "De Netwerkbenadering" van Snel niet en doet hij veel mist neerdalen daar waar hij het heeft over theorie versus praktijktheorie. Zo valt er meer aan te merken. Maar bij mij overheerst het besef dat, als een scriptie een belofte inhoudt voor latere onder-

zoekscapaciteiten, het opbouwwerk thans een talent rijker is geworden. De hoop op een nieuwe generatie theoretici van het opbouwwerk is iets minder illusoir of vermetel.

Harry Broekman

*Methodiek, een nieuwe weg?!
Een literatuuronderzoek naar veranderde opvattingen in de methodiekwontwikkeling van het opbouwwerk. Bestellen bij Marnix van der Waals, tel. 030-716696.* ■

Wijkgerichte aanpak van werkloosheid

In de Haagse wijk Laakkwartier-Noord is op initiatief van het welzijnswerk een "Banenbank" opgericht, die in korte tijd al ruim 100 buurtbewoners aan een baan/opleiding heeft geholpen. Het project wordt voornamelijk gedraaid door vrijwilligers. Het welzijnswerk begeleidt het project en heeft de eerste contacten gelegd met diverse instanties in Den Haag, als "De Werkraat", het arbeidsbureau, opleidingen en werkgevers. Twaalf jongeren uit de wijk zijn via bemiddeling van het arbeidsbureau en de "Banenbank" aangenomen bij het schoonmaakproject Orion, dat inzetbaar is bij oplevering van nieuwbouw/renovatieve werkzaamheden. Andere projecten waar jongeren aan de slag zijn gegaan, liggen o.a. op het terrein van bosbouw; gevelreiniging en voegen; een klussenproject en een klein beginnend aannemersbedrijf. Uit een brochure die de "Banenbank" heeft gemaakt en waarin interviews zijn opgenomen met enkele "bemiddelde" buurtbewoners, blijkt dat het niet alleen om werkloze jongeren gaat. Het project is ook succesvol geweest bij het bemiddelen van een aantal oudere langdurig werklozen. Volgens de "Banenbank" is deze wijksgewijze – en daardoor meer persoonlijke – aanpak een prima wijze om ook de (schijnbaar) minder snel te plaatsen werkzoekenden waar mogelijk een arbeidsplaats te bieden.

De Banenbank, Voorzieningscentrum "De Draaiende As", Asstraat 3, Den Haag, tel. 070-992201. ■

Onderzoeksverslag "Na wonen, nu werken"

In het Spijkerkwartier in Arnhem is op initiatief van buurtcentrum De Lommerd onderzocht welke wensen werkloze buurtbewoners tussen 18 en 35 jaar hebben inzake vrijetijdsbesteding en werk. Onderzocht zijn is o.a. de behoefte aan betaald werk, beroepsgerichte scholing, cursussen op het gebied van vrijetijdsbesteding, beroepenoriëntatie, solliciteren en "vrouwen en techniek", aan het verrichten van vrijwilligerswerk, aan deelname aan een werkproject, aan het starten van een bedrijf of winkel en aan vrijetijdsbesteding. Tevens is onderzocht welke behoefte er is aan winkels, bedrijven en andere voorzieningen in de buurt.

Het onderzoek heeft goede resultaten opgeleverd en geeft het buurtcentrum de mogelijkheid beter bij deze groep aan te sluiten met activiteiten op verschillende terreinen en bij het opzetten van enkele werk-leerprojecten.

Het onderzoeksverslag kan besteld worden door overmaking van f 10,- op girorekening 3800101 t.n.v. SSB, project De Lommerd, te Arnhem o.v.v. "Na wonen, nu werken". Nader informatie bij het buurtcentrum, Spijkerstraat 185a, 6828DC Arnhem, tel. 085-423549. ■

Brochure over sociale veiligheid

Bewoners die aan de slag willen met het thema sociale veiligheid in hun buurt, kunnen inspiratie opdoen in de brochure "Dofte glans over pronkjewail de Oosterparkwijk". In deze brochure worden alle onveilige plekken in deze Groningse wijk aan de hand van foto's in beeld gebracht en worden ook voorbeelden gegeven van hoe het wél kan.

De Oosterparkwijk kan model staan voor ontwikkelingen die zich ook in andere renovatie- of stadsvernieuwingsgebieden voordoen. Met de renovatie is de sociale structuur van de wijk veranderd. De wijk staat niet direct als erg onveilig bekend, maar de criminaliteit stijgt wel en daarmee de onveiligheidsgevoelens. Vandaar dat de Vereniging Wijkopbouw Oosterparkwijk besloten heeft een zgn. 'buurtpreventieproject' te starten. Hierbij zal o.a. aandacht geschonken worden aan inbraakpreventie, vandalismebestrijding en het bevorderen van de sociale veiligheid op straat. De on-

langs verschenen brochure is het eerste zichtbare resultaat van het project.

Met behulp van een toetsingslijst uit het boek 'Buiten Gewoon Veilig' van Hajonides e.a. is een inventarisatie gemaakt van knelpunten. Vervolgens heeft de onderzoekster, Hannie Polak, tijdens een wandeling vrouwen in de vijf verschillende buurten van de wijk gevraagd aan te wijzen welke plekken zij als onveilig ervaren en waarom. Ook vroeg ze hen naar eventuele oplossingen om die plaatsen veiliger te maken. De resultaten hiervan staan in de brochure, die behalve voor concrete verbeteringen in de betreffende wijk, ook een voorbeeldfunctie kan hebben voor de planning van nieuwbouw.

De brochure kan worden besteld door overmaking van f 20,- naar postgiro 802394 van de Stichting Delta te Groningen. Meer informatie bij Jeanet Doesburg, opbouwwerkster Oosterparkwijk, tel. 050-137063. ■

De toekomst van de jongerenhuisvesting

Op woensdag 9 maart 1988 wordt in de Martinihal te Groningen een landelijk symposium gehouden met als thema "de toekomst van de jongerenhuisvesting". De organisatie is in handen van de Landelijke Organisatie Belangengroepen Huisvesting en de Stichting Studentenhuisvesting Groningen.

Op dit symposium zullen in een vijftal workshops een aantal belangrijke ontwikkelingen op het gebied van de jongerenhuisvesting aan de orde komen, zoals:

- de betaalbaarheid van de jongerenhuisvesting;
- de democratisering van de SSH's in vergelijking met de corporaties;
- oplossingsstrategieën voor probleemcomplexen m.b.t. de leefbaarheid en leegstand;
- problematiek rond jongerenhuisvesting in de stad Groningen.

Een groot aantal inleiders zal in de workshops hun visie op deze zaken onder de aandacht brengen. De directeur-generaal van Volkshuisvesting, ir. J.M. Koopman, is bereid gevonden op het symposium zijn visie op jongerenhuisvesting in de jaren negentig ten gehore te brengen.

Geïnteresseerden kunnen een folder/aanmeldingskaart aanvragen bij de LOBH-Noord, Steentilstraat 48, 9711 GP Groningen, tel. 050-141349. Verdere informatie bij de dhr. B. Sietsma. ■

''Wonen (z)onder invloed''

Begin oktober 1987 is, in opdracht van Buro Opbouwwerk Delft, het rapport ''Wonen (z)onder invloed'' verschenen.

Dit rapport is de neerslag van een inventarisatie-onderzoek naar het functioneren van Delftse bewonersorganisaties. Het geeft een beeld van de interne organisatie van bewonersorganisaties, de contacten, de aandachtsgebieden en de relaties met buurtwerk en andere ondersteunende organisaties.

De aanleiding

Gedurende haar bestaan heeft Buro Opbouwwerk een belangrijke taak gehad in de ondersteuning van bewonersorganisaties. In het begin, we praten over beginjaren '70, bestond de begeleiding van Buro Opbouwwerk vooral uit het hulp bieden bij de oprichting van bewonersorganisaties. Vervolgens kreeg de ondersteuning een meer adviserend en informerend karakter. In de loop van de tijd lag in het werk van Buro Opbouwwerk steeds minder nadruk op direct uitvoerende werkzaamheden t.b.v. de afzonderlijke bewonersorganisaties. Voornaamste oorzaak hiervan was het groeiend aantal beroepskrachten in buurten zelf, waar de bewonersorganisaties voor advies terecht konden.

Geleidelijk aan ging het werk bestaan uit het begeleiden van stedelijke overleggen van bewonersorganisaties. Zo was er in het verleden het Delfts Huurders Komitee, wat in 1981 het Delfts Woonlastenoverleg ging heten.

De laatste jaren funktioneerde echter dit stedelijk overleg steeds slechter. Dit was vooral af te leiden uit de teruglopende deelname van bewonersorganisaties aan de regelmatig gehouden vergaderingen. Al met al verminderde het zicht op het werk van bewonersorganisaties. Uit contacten met o.a. het buurtwerk, maar ook uit reacties van individuele bewoners, kregen we wel de indruk dat veel bewonersorganisaties ''slapend'' waren of in het geheel niet meer bestonden.

Aan de andere kant hebben we kunnen zien, dat er bijvoorbeeld in Delft Zuid een grote groep bewoners is geweest die zich rond problemen van de kabel-t.v. heeft georganiseerd. En met succes. Ook in de (nieuwe) stadsvernieuwingsgebieden zijn of ontstaan nog steeds groepen bewoners die zich gezamenlijk inzetten voor de leefbaarheid van hun buurt.

Kortom, er zijn veel vragen en onduidelijkheden die voor het bestuur van Buro Opbouwwerk aanleiding vormden voor het doen van een gericht onderzoek naar het

functioneren van de Delftse bewonersorganisaties.

Daarbij is belangrijk hoe het ondersteuningsaanbod van Buro Opbouwwerk er uit moet gaan zien. De vraag is, op welke wijze de beperkte middelen die het Buro heeft, op een zo verantwoord mogelijke wijze ingezet kunnen worden. De uitkomst van het onderzoek zal aanknopingspunten moeten bieden voor het beleid van het Buro van de komende jaren.

We zijn er vanuit gegaan dat de conclusies en aanbevelingen die dit onderzoek opleveren, aanknopingspunten bieden voor in de eerste plaats Buro Opbouwwerk en de bewonersorganisaties zelf, maar ook voor het buurtwerk, de gemeente, de verhuurders en de ondersteuningsinstellingen. Eén en ander leidde tot een onderzoeksopdracht, bestaande uit de volgende hoofdpunten:

1. Hoe functioneren de bewonersorganisaties op dit moment;
2. Aan welke vormen van ondersteuning hebben bewonersorganisaties behoefte;
3. Welke consequenties heeft bovenstaande voor het beleid van Buro Opbouwwerk m.b.t. een ondersteuningsaanbod in de toekomst.

Om hieraan te beantwoorden is gekozen voor een tweeledige aanpak:

Ten eerste: het versturen van een standaard-vragenlijst gericht op feitelijke gegevens omtrent het functioneren, aan alle organisaties die er blijk van gaven nog actief te zijn, te weten 63 organisaties.

Ten tweede: het houden van 24 uitgebreide interviews met de bedoeling de uitkomsten van de standaard-vragenlijst uit te diepen en aan te scherpen.

De gegevens zijn verzameld in de eerste zes maanden van 1987, terwijl de verwerking en verslaglegging in augustus en september hebben plaatsgehad.

De uitkomsten van de standaard-vragenlijst geven het volgende beeld:

- de gemiddelde grootte van bewonersorganisaties is zo'n vijf tot acht personen;
- de bestaansduur van organisaties is zeer verschillend, een aantal is net gestart, veel groepen bestaan al zo'n vijf jaar en een aanzienlijke hoeveelheid (zeven) geeft aan al meer dan tien jaar actief te zijn;
- de activiteiten liggen met name op het terrein van renovatie, verwarmingskosten, de hoogte van huur en servicekosten, de leefbaarheid en woonomgeving;
- publicaties vinden veelal plaats via een bestaand blad (buurtkrant) of eigen stencilmateriaal;
- ongeveer de helft beschikt over financiële middelen, die meestal van de bewoners of de verhuurder afkomstig zijn;

- abonnementen op bladen van landelijke woonconsumentenorganisaties heeft nauwelijks, andere informatiebronnen worden eenmalig (ad hoc) aangeboord. Dat blijkt onder meer uit het feit dat slechts vier organisaties zich aangesloten hebben bij landelijke organisaties die vakbladen uitgeven;
- in contacten met buurthuisorganisaties gaat het met name om faciliteiten, in drie gevallen gaat het om ondersteuning;
- in totaal elf groepen geven aan op enigerlei wijze ondersteuning van professionele krachten te krijgen.

De interviews zoals gezegd, zijn bedoeld als verdieping van de reeds verkregen antwoorden. De uitkomsten geven het volgende beeld:

In algemene zin kan gezegd worden dat bewonersorganisaties weinig planmatig werken en erg opgaan in de aktualiteit. Gebrek aan resultaat wordt al snel geweten aan een tekort aan kennis. Informatie is moeilijk te achterhalen voor bewonersorganisaties en de interne organisatie werkt niet vlekkeloos. Dit doet zich voelen bij de contacten met de achterban en de gesprekspartner(s).

De houding ten opzichte van de eerstgenoemde relatie is nogal ambivalent. Het kost veel tijd en energie om enig resultaat te boeken, tijd die op het oog beter in de aktualiteit kan worden gestoken; aan de andere kant vindt men het belangrijk iets te doen aan de geringe betrokkenheid van bewoners, om daarmee de eigen positie te versterken.

In de overlegsituaties met de vaste gesprekspartner kan bovengenoemd probleem het effect hebben dat men bij voorbaat al minder resultaat verwacht, men richt zich op één of twee zaken en probeert daarop resultaat te boeken. Bewonersorganisaties voelen zich niet altijd serieus genomen als gesprekspartner, niet in de laatste plaats door de houding van het professionele apparaat van verhuurders waarmee zij gekonfronteerd worden. Verhuurders kunnen een steentje bijdragen aan beter functioneren van bewonersorganisaties door een lange termijn planning van activiteiten te maken, door consequenter financiële ondersteuning te geven en de rechten en plichten van bewoners(organisaties) vast te leggen.

Contacten met buurthuisorganisaties blijken beperkt te zijn en zouden om een aantal redenen moeten worden uitgebreid. Twee belangrijke:

In de eerste plaats zijn er veel raakvlakken tussen het werk van buurthuisorganisatie en bewonersorganisatie. Het ligt daarom voor de hand de contacten te intensiveren. In de tweede plaats kan een buurtwer-

ker/ster een belangrijke functie vervullen in de ondersteuning en verwijzing van bewonersorganisaties.

Opvallend is de onbekendheid van veel bewonersorganisaties met het buurtwerk als verlener van faciliteiten en ondersteuning.

Het blijkt tenslotte, dat de vraag naar en het aanbod van informatie en ondersteuning beter op elkaar afgestemd moeten worden, als we constateren dat het moeilijk is voor bewonersorganisaties om de juiste vraag op de juiste plaats te stellen.

Conclusies n.a.v. de standaard-vragenlijst

financiën

Ongeveer de helft van de bewonersorganisaties, zo blijkt, beschikt niet over financiële middelen. Dat staat naar onze mening een goed functioneren in de weg.

activiteiten

De onderwerpen waar bewonersorganisaties zich op dit moment mee bezig houden liggen op het terrein van leefbaarheid, woonomgeving, verwarming, huurprijs en in iets mindere mate van renovatie.

buurtwerk/professionele ondersteuning

Van de geënquêteerde organisaties hebben 12 contact met een buurthuis. Het gaat voornamelijk om het gebruik van faciliteiten als de buurtkrant, vergaderruimte en reproductiemiddelen. Ondersteuning van een buurtwerker/ster wordt 9 maal genoemd, terwijl totaal 11 organisaties op enigerlei wijze professionele ondersteuning hebben (gehad). Dit bevestigt het beeld dat vanuit de interviews is ontstaan. Opmerkelijk is dat bewonersorganisaties ondersteuningsactiviteiten niet of nauwelijks duidelijk kunnen omschrijven. Een mogelijke oorzaak is dat de beroepskrachten hun ondersteuningswerkzaamheden te weinig profileren. Het kan ook zo zijn dat bewonersorganisaties deze activiteiten te weinig (h)erkennen.

Conclusies n.a.v. de interviews

centraal punt

Er blijkt bij veel bewonersorganisaties behoefte te zijn aan een centraal informatiepunt. Hier zou men, het liefst ook 's avonds, terecht moeten kunnen voor vragen, informatie en verwijzing. Een dergelijk punt zou ook coördinerend op moeten treden.

functioneren algemeen

Gebrek aan resultaat wijten leden van bewonersorganisaties vaak aan een tekort aan kennis bij zichzelf. Het gaat hier met name om technische, juridische en procesmatige kennis.

achterban

Inspraak van, en terugkoppeling naar bewoners is voor veel organisaties een moeilijke zaak. Hun benadering is o.i. ambivalent. Enerzijds vindt men dat het veel tijd en energie kost om dit goed te organiseren en heeft men het gevoel dat er weinig belangstelling voor is. Maar anderzijds wordt gerept over geringe interesse en betrokkenheid bij het werk van de organisatie, en dat maakt inspraak en terugkoppeling des te meer noodzakelijk.

informatie(bronnen)

Informatie die bewonersorganisaties nodig hebben voor zorgvuldige meningsvorming en besluitvorming, blijkt in veel gevallen moeilijk verkrijgbaar te zijn.

Tevens is het voor bewonersorganisaties moeilijk om de juiste wegen te vinden, wanneer ze op zoek zijn naar gegevens en/of argumenten t.b.v. de eigen standpuntbepaling. Dit komt door onervarenheid en onbekendheid met instellingen.

Laastgenoemde conclusie wordt versterkt door de ontoegankelijkheid van informatiebronnen. Dit wordt veroorzaakt door de veelheid van instellingen met elk hun eigen ingewikkelde "gebruiksaanwijzing". De bureaucratie speelt hierin een rol.

overleg

De helft van de ondervraagde bewonerscommissies geeft aan het overleg met de verhuurder kwalificaties als star en moeizaam. De andere helft vindt het overleg redelijk tot goed. Ondanks dat, geeft de meerderheid te kennen niet als gelijkwaardige gesprekspartner behandeld te worden door de verhuurder.

professionele ondersteuning

Ondersteuning die er van uit buurthuisorganisaties gegeven wordt, ligt voornamelijk op facilitair gebied. Inhoudelijke ondersteuning vergt van beroepskrachten veel tijd en energie. We kunnen uit het onderzoek concluderen dat een aantal buurtwerkers/sters en/of besturen van instellingen andere prioriteiten hebben gesteld dan het ondersteunen van bewonersorganisaties.

Onder de geïnterviewde bewonersorganisaties bestaat een enorme behoefte aan deskundige ondersteuning op tal van terreinen (met name bij stadsvernieuwing, renovatie en groot onderhoud).

Er zijn in Delft verscheidene organisaties/instellingen die over relevante kennis beschikken maar hiervan wordt slechts in beperkte mate gebruik gemaakt.

Een uitzondering vormen de werkgroepen stadsvernieuwing die in de vorm van extern deskundigen regelmatige ondersteuning hebben. Voor de anderen is het zaak vraag en aanbod beter bij elkaar te brengen.

Uit de interviews blijkt, dat een organisatie als Buro Opbouwwerk weliswaar bij een groot aantal bewonersorganisaties bekend is, maar dat veel daarvan niet bekend zijn met wat het Buro Opbouwwerk kan en doet.

Vanuit deze conclusies (en een aantal anderen) is een serie aanbevelingen gedaan, in eerste instantie gericht op Buro Opbouwwerk.

De belangrijkste is o.i. gericht op het instellen van een centraal punt in Delft voor bewonersorganisaties. Dit punt zou de volgende functies moeten gaan vervullen:

- informatievoorziening (o.a. de vertaling van landelijke- en gemeentelijke regelgeving)
- verwijzing (naar relevante instellingen en eventueel naar een op te richten netwerk van bewonersdeskundigen)
- coördinatie (stedelijke activiteiten van en voor bewonersorganisaties)
- begeleiding (op bovenwijks niveau voor zover mogelijk).

Op dit moment is een kort vervolg onderzoek gaande naar de mogelijkheden (organisatorisch, inhoudelijk en financieel) van een dergelijk centraal punt, voortbouwend op de uitkomsten van het rapport "Wonen (z)onder invloed".

Verdere aanbevelingen richten zich op het p.r.-beleid van Buro Opbouwwerk Delft, op het buurtwerk, op verhuurders en op de bewonersorganisaties zelf.

De aanbevelingen, de overige conclusies en de volledige tekst zijn te verkrijgen door bestelling van een exemplaar van het rapport "Wonen (z)onder invloed" bij Buro Opbouwwerk Delft, Molslaan 121, 2611 RK Delft, tel. 015-134967. De prijs bedraagt f 7,50 voor een uitgebreide versie (met de volledige tekst) of f 5,00 voor de korte versie (samenvatting, conclusies en aanbevelingen), excl. verzendkosten.

Albert Ordelman en Albert Siblesz. ■

Buren van buiten

"Multi-etnische samenwerking is belangrijk omdat het de verhouding tussen autochtonen en allochtonen blijkt te verbeteren. Etnische groepsvorming is noodzakelijk om multi-etnische samenwerking tot stand te brengen. Allochtonen organiseren zichzelf steeds meer en zij hoeven zich daarmee niet af te keren van de buurt, zoals vaak wordt gedacht, maar kunnen zo hun positie versterken voor een mogelijke samenwerking met andere buurtbewoners. Dergelijke groepsvorming kan het begin zijn van samenwerking met andere etnische groeperingen. Etnische groepsvorming vergroot de vertrouwensbasis van allochtone groeperingen en draagt bij aan de vermindering van ongelijkwaardigheid.

Tot deze conclusie komen Wim de Jong en Paul van der Grinten in het recent verschenen boek "Buren van buiten". Zij hebben een tiental bestaande buurtprojecten gevolgd en doen in hun boek uitspraken over het samenleven van etnische groepen en het verbeteren daarvan. Het boek handelt over initiatieven van bewoners en bewonersgroepen om de situatie in multi-etnische buurten te verbeteren. Bewoners worden hierbij ondersteund door het buurtwerk.

Het verbeteren van de situatie betreft zowel de woningen en woonomgeving als het verbeteren van de verstandhouding tussen de diverse allochtone en autochtone groeperingen. De auteurs constateren dat er in buurten waar veel allochtonen wonen meestal geen sprake is van concentratiebuurten, zoals algemeen wordt aangenomen, maar van concentratiedelen van buurten. Allochtonen wonen vaak in enkele steden bij elkaar. Autochtonen die in de niet concentratiedelen wonen zien allochtonen als een symbool van achteruitgang dat zich elders in de buurt (al) heeft afgespeeld. Zij voelen het als een "bedreigende nabijheid". Zij vrezen de komst van allochtonen in hun deel van de buurt. In de concentratiedelen zien autochtonen de allochtonen niet zozeer als symbool van achteruitgang, maar hebben zij de angst dat allochtonen hun voorzieningen "overnemen", bijvoorbeeld het buurtcentrum.

De auteurs behandelen buurten waar sprake is van maatschappelijke achterstand en achterstelling. Daar is sprake van een "tweelingproblematiek". De term is van Lord Scarman die de etnische onlusten in Engeland in 1981 bestudeerde. De tweelingproblematiek maakt het werken aan verbetering extra gecompliceerd. Landen die op dit terrein veel meer ervaring hebben dat Nederland zijn de Verenigde Staten en Engeland. Op grond van bevindin-

gen in die landen, maar in de eerste plaats uit projecten in Nederland, kiezen beide auteurs voor een pluralistische benadering. Zij verstaan hieronder het werken aan totstandkoming van coalities en netwerken op basis van gelijkwaardigheid van etnische groepen. Een proces van etnische groepsvorming moet verbonden worden aan de samenwerking.

Etniciteit speelt een belangrijke rol bij groepsvorming, maar is nooit het enige en soms niet het eerste identificatiepunt voor allochtonen. Sexe, leeftijd, politieke richting en religie zijn andere belangrijke identificatiepunten.

Etnische groepsvorming leidt niet zonder meer tot multi-etnische samenwerking. Voor het zover is moeten er drempels worden genomen en weerstanden overwonnen.

Het bleek niet eenvoudig om succesvolle projecten te vinden, waarbij volgens een pluralistische benadering wordt gewerkt. De auteurs troffen vooral projecten aan waar aanzetten tot een dergelijke benadering waren te vinden. Ondersteuning door het professionele buurthuiswerk was onontbeerlijk.

Twee projecten worden expliciet voor het voetlicht gebracht: een multi-etnisch netwerk in de Haagse wijk Laakkwartier Noord en een ad hoc coalitie ter verbetering van de woonomgeving in de hertogenwijk in Tiel.

In het boek wordt ook een beschrijving gegeven van het minderhedenbeleid in Nederland. Daaruit blijkt dat het overheidsbeleid multi-etnische samenwerking niet expliciet bevordert. Er is sprake van categoriaal of algemeen beleid. Slechts mondjesmaat en projectmatig is er gezamenlijk beleid. En juist dit is volgens de auteurs broodnodig.

"Buren van buiten" is een uitgave van het MES-project, een samenwerkingsverband van Plataforma di Organisasahonnan Antiano y Arubano (POA), het Nederlands Centrum Buitenlanders (NCB), de Landelijke Federatie van Welzijnsorganisaties voor Surinamers (LFWWS), de Vereniging Gamma, landelijke organisatie voor sociaal-cultureel werk, het Inspraakorgaan Welzijn Molukkers (IWM) en het Nederlands Instituut voor Maatschappelijke Opbouw (NIMO). Het boek is alleen te verkrijgen bij het MES-project, postbus 14004, 3508 SB Utrecht en kost f 17,50 (f 22,50 incl. porto).

Heroriënterings- gesprekken

Constans Pos (consulent van de Gelderse Stuurgroep Werkloosheid) en Mark Bassie (consulent van de WOM - werkontwikkelingsmaatschappij Oude IJsselstreek) gaan in onderstaand artikel in op de voor- en nadelen inzake de heroriënteringsgesprekken met langdurig werklozen.

Door het kabinet is besloten om met ingang van 1988 te starten met zogenaamde heroriënteringsgesprekken voor langdurig werklozen. De bedoeling van deze gesprekken is tweeledig.

Allereerst worden de nieuw verkregen gegevens van de werklozen gebruikt om de vervuilde bestanden van de GAB's te schonen. Maar veel belangrijker is het doel om door middel van een concreet scholings- of inpassingsvoorstel langdurig werklozen weer bemiddelbaar te maken voor de arbeidsmarkt.

De koppeling van beide doelstellingen op zich is al belangwekkend te noemen door het grote gevaar dat hiermee bepaalde categorieën werklozen straks ook formeel uitgeschreven zullen worden als werkzoekenden, omdat dan bekend is wie het precies zijn. Immers iemand die niet in staat of bereid is te werken, is dan ook niet meer werkloos.

Alleen over de tweede doelstelling gaat deze reactie verder. Als uitvoerders hiervoor wordt in eerste instantie gedacht aan de GAB's die hiervoor 250 extra tijdelijke medewerkers in dienst zullen kunnen nemen.

Deze medewerkers zullen samen met de gemeenten, waarschijnlijk de Sociale Diensten of afdelingen Sociale Zaken, deze gesprekken gaan organiseren en de scholings- of inpassingsvoorstellen vaststellen.

Vooropgesteld dient te worden dat het een goede zaak is dat nu eindelijk iets concreets gedaan wordt door de overheid aan de uitzichtloze positie van langdurig werklozen, die tot op heden niet worden bereikt door alle loonkostensubsidieplannen. Op het gevaar af te pretenderen dat de werkloosheid wordt opgelost door alle individuele problemen van werklozen op te lossen, vinden wij toch dat het daartoe voorgestelde middel - heroriënteringsgesprekken - een geschikt middel kan zijn.

Er zitten echter ook nadelen aan de plannen.

Onze ervaringen met langdurig werklozen wijzen erop, dat haastwerk in deze uit den boze is.

Mensen die jarenlang thuis hebben gezeten, hebben grote moeite om snel te kunnen omschakelen naar een leer- of werksituatie. Bovendien durven veel werklozen er niet meer in te geloven dat ze ooit nog een baan zullen vinden.

Met andere woorden: het kost zeer veel tijd om langdurig werklozen naar een scholings- of werksituatie toe te begeleiden.

De ervaring met allerlei plannen, die de overheid heeft bedacht ter bestrijding van werkloosheid, leert dat altijd zo snel mogelijk zo veel mogelijk rendement moet worden geleverd. Dat betekent in de praktijk dat veel van dit soort plannen een afremmend karakter hebben.

De hoger opgeleide werklozen zijn gemakkelijker aan scholing of werk te helpen dan de laag opgeleide, en hetzelfde geldt voor etnische afkomst, geslacht en werkloosheidsduur.

Indien dus nu niet voor die groepen werklozen wordt gekozen die het het moeilijkst hebben, is de kans dat deze groepen wederom buiten de boot vallen niet gering.

Daar komt bij dat de gesprekken gevoerd zullen gaan worden door nieuwe, onervaren ambtenaren van het GAB of van de gemeenten. Dat betekent dat instanties die of nog nooit iets voor deze werklozen hebben kunnen doen of allerlei bezuinigingsmaatregelen met betrekking tot hun uitkering hebben moeten uitvoeren, nu opeens tot dienstverlener worden gebombardeerd. Dat betekent dat nogal wat van deze ambtenaren zal worden gevraagd.

Zij zullen zich moeten realiseren welk beeld hun cliënten van de instanties hebben en met veel overtuigingskracht zullen zij aan een vertrouwensband moeten gaan werken.

Daar komt dan bij dat er sancties zullen worden gegeven indien iemand niet op een concreet voorstel van de ambtenaar in wil gaan.

Deze dualistische positie - dienstverlener en bestraffer - die de cliënten maar al te goed kennen, zal ook een effectief, uitvoerbaar scholings- of werkplan bemoeilijken. De werkloze is bang dat hij zijn uitkering op het spel zet en zegt dus overal "ja" op. De kans is dan zeer groot dat de scholing of de baan beëindigd wordt en dan heeft de werkloze er weer een frustratie bij. Bovendien is uit het recente OSA-onderzoek weer eens gebleken dat het overgrote deel van de langdurig werklozen nog steeds zeer actief is.

Het uitgangspunt moet dus zijn vrijwilligheid en de eigen verantwoordelijkheid van de werkloze in een onafhankelijke organisatie.

In het WOM project in de Oude IJsselstreek wordt op deze wijze al gewerkt met langdurig werkloze jongeren. Na één of meer intakegesprekken krijgt de jongere een traject voorgelegd dat hem op de arbeidsmarkt brengt. In het samenwerkingsverband werken de overheid, sociale partners, onderwijs, sociaal cultureel werk en hulpverlening met het GAB samen. Randgroepjongeren blijken bijvoorbeeld veel beter door sociaal-culturele instanties te kunnen worden benaderd dan door overheidsinstanties, in wie de jongeren elk geloof al lang verloren hebben.

Waarom krijgen buurt- en clubhuizen, werklozenorganisaties e.d. geen taak in de heroriëntering van die groepen werklozen, met wie zij reeds een vertrouwensband hebben?

Door de samenwerking te verbreden kunnen veel meer problemen opgelost worden en kunnen veel meer werklozen worden bereikt.

Vanzelfsprekend dient er dan het een en ander te worden gedaan aan een informatie-uitwisseling over de regionale arbeidsmarkt en de scholingsmogelijkheden, maar dat dient ook te gebeuren voor de bijstandsmatenschappelijk werkers bij de gemeenten, die daar ook geen kennis van hebben.

Een ander probleem is het beperkte zicht dat de GAB's en de gemeenten hebben op de regionale infrastructuur.

Als het om scholing gaat dan zijn de reguliere instellingen als de Centra Beroepsoriëntatie en beroepsoefening en de Centra Vakopleiding Volwassenen en de Streekscholen wel bekend, maar cursussen van werklozenorganisaties, het sociaal-cultureel werk en het vormingswerk al een stuk minder. Terwijl deze laatste vaak activiteiten organiseren waar de laag opgeleide langdurig werklozen hun eerste stappen op weg naar de arbeidsmarkt kunnen zetten. En waarom wordt de hulpverlening (bijvoorbeeld CAD, AMW, RIAGG, Reclasse-ring) niet bij de plannen betrokken, zodat gesignaleerde problemen bij werklozen op de juiste plek kunnen worden behandeld? Wij willen er daarom voor pleiten om regionaal een netwerk op te zetten van samenwerkende instellingen en organisaties. In zo'n structuur moet de bereidheid bestaan om kennis te nemen van elkaars werkwijzen en activiteiten en moet er worden samengewerkt om tot afstemming te komen en witte vlekken op te vullen. Voorzover het gaat om een volwasseneneducatie zou aansluiting gezocht kunnen worden bij de PBVE, de Primaire Beroepsgerichte Volwasseneneducatie, die op een zelfde wijze is gestructureerd. In zo'n netwerk is men verzekerd dat voor elke belemmering van een werkloze om

werk te vinden, er in principe een oplossing binnen het netwerk kan worden gevonden. Hetzij bij het sociaal-cultureel werk, hetzij bij het vormingswerk, bij leerwerkprojecten, vrijwilligerswerk, het Jeugdwerkgarantieplan, de hulpverlening, de PBVE, de overheid met de sociale partners en het GAB.

Hierdoor kan de overheid een veel groter potentieel bieden aan werkzoekenden. Zij zet daarmee ook effectief de door haar gefinancierde infrastructuur in ter oplossing van een groot maatschappelijk vraagstuk.

De laatste vraag die dan nog moet worden beantwoord is de volgende: bieden heroriënteringsgesprekken voldoende perspectief voor een scholings- of werkplaats?

Naar onze mening wel, indien vooraf een goed inzicht bestaat in de regionale arbeidsmarkt. Telkenmale zal gekeken moeten worden naar die sectoren, waar een groei in arbeidsplaatsen wordt verwacht in de komende tijd.

Gelet op het succes van een maatregel als de Wet Vermeend-Moor, valt niet in te zien, waarom veel langdurig werklozen die tot nog toe niet door dit soort maatregelen zijn bereikt, na enige gesprekken met bijvoorbeeld een gerichte scholing erbij, niet bemiddelbaar zouden zijn.

Echter vanzelfsprekend zal het resultaat ook afhangen van de economische ontwikkeling.

Bovendien dient de optie van zinvolle maatschappelijke activiteiten voor langdurig werklozen expliciet open te staan.

Onze conclusies zijn de volgende: Heroriënteringsgesprekken bieden een goed vertrekpunt om langdurig werklozen te begeleiden richting arbeidsmarkt indien:

- de benodigde tijd beschikbaar is,
- er aan een vertrouwensband wordt gewerkt,
- er geen sanctiedreiging aanwezig is,
- er een uitgebreid netwerk wordt opgezet.

Constans Pos (consulent Stuurgroep Werkloosheid) en Mark Bassie (consulent Werkontwikkelingsmaatschappij Oude IJsselstreek). Beiden hebben dit artikel op persoonlijke titel geschreven.

Inventarisatie van PCG-beleid Amsterdam

In september 1987 is door het instituut voor Planning van arbeid in de toekomst (IPARTO) een onderzoek afgesloten voor de Projekt Organisatie / Probleemcumulatiegebiedenbeleid (PO/PCG) te Amsterdam. Het onderzoek behelste een inventarisatie op basis van een aantal kenmerken van alle, sinds de start van het PCG-beleid in 1985, door de PO/PCG gesubsidieerde projecten in Amsterdam met als neven doel het onderzoeken van de mogelijkheden voor een daadwerkelijke evaluatie en effectmeting.

Uit het onderzoek blijkt, dat dit laatste alleen mogelijk is, wanneer het geconstateerde gebrek aan gegevens over deelnemers en hun kenmerken kan worden aangevuld. Wel leverde de inventarisatie meerdere aanwijzingen op voor de stelling, dat de meest algemene PCG-doelstellingen worden gerealiseerd zoals: het grote aantal scholings- en werkervaringsprojecten, alsmede het grote aantal deelnemers daaraan; de wijkspecifieke herkomst van de deelnemers, d.w.z. uit PCG-voorkeurswijken; de grote participatie van vrouwen, (tamelijk) laag opgeleiden en etnische minderheden; het behoorlijke aantal vrouwen in kaderfuncties en het niet te verwaarlozen aantal allochtonen in kaderfuncties.

Tenslotte komt het onderzoek met een aantal aanbevelingen:

- De registratie van gegevens moet worden verbeterd en op eenduidige wijze plaatsvinden, m.a.w. de communicatie en de informatie-uitwisseling tussen initiatiefnemers en de Projektorganisatie moet worden gestroomlijnd.
- Voor de start van elk projekt moet aan alle materiële en personele voorwaarden voor het welslagen van het projekt zijn voldaan.
- De financiële randvoorwaarden dienen duidelijk en vooral tijdig bij de initiatiefnemer(s) bekend te zijn.
- Per projekt moeten de gewenste eindtermen duidelijk worden gemaakt.
- Projecten dienen voorafgaand aan de start een doortimmerd wervingsplan op tafel te hebben liggen.

Het rapport is te bestellen door overmaken van f 14,84 (inclusief verzendkosten en BTW) op girorekening 5038972 van het IPARTO (Instituut voor Planning van arbeid in de Toekomst), postbus 53.095, 1007 RB Amsterdam, onder vermelding van PCG-rapport. ■

Gezondheidsrisico's bij bodemverontreiniging

Nederland Gifvrij en de Chemiewinkel van de Universiteit van Amsterdam hebben een handleiding uitgebracht voor de beoordeling van gezondheidsrisico's bij bodemverontreiniging.

In het boek staan elf stappen beschreven hoe men zo'n beoordeling kan maken. Bij deze stappen komt o.a. aan de orde: Om welke stoffen gaat het? Hoe krijgen bewoners deze stoffen binnen, en hoeveel? Wat zijn de gezondheidseffecten daarvan? Wat is de bijdrage van andere giftige stoffen, zoals cadmium uit sigaretterook, benzeen uit benzine, schadelijke stoffen op het werk of in medicijnen? Overschrijden de hoeveelheden de gezondheidsnormen? Bewonersgroepen kunnen er bestaande onderzoeken mee beoordelen, zelf een globale schatting maken en beslissen of verdere stappen nodig zijn.

Het boek 'Gezondheidsrisico's bij bodemverontreiniging' is te bestellen door f 12,50 over te maken op giro 3150252 van de Milieuwinkel, Amsterdam. Het is ook verkrijgbaar in de betere boekwinkel. ■

Ruilen in straat, buurt en stad

De Landelijke Vereniging van Vrijwilligerscentrales heeft vorig jaar een werkboek uitgegeven over ruildiensten.

Het boek vertelt precies hoe een ruildienst kan worden opgezet. Het gaat in op de voor- en nadelen van een kleine (straat)ruildienst of juist van een grote (stads)ruildienst, op de werving van deelnemers en de registratie van aangeboden klusjes en diensten.

De tips en aanwijzingen in het boek komen voort uit drie jaar ervaring met ruildiensten op achttien plaatsen in het land. Het blijkt dat er heel veel overwegingen zijn om zo'n ruildienst te beginnen. Naast geldbesparing verbetert de sfeer in de buurt, leert men nieuwe mensen kennen, helpt men met een hobby ook een ander.

"Ruilen past iedereen" is te verkrijgen door f 12,50 (inclusief portokosten) over te maken op giro 4864073 t.n.v. LVV Utrecht, onder vermelding van "Ruilboek". Meer informatie over ruilen, ruildiensten en het boek zijn te verkrijgen bij de Landelijke Vereniging van Vrijwilligerscentrales, Els Vonk, Theo van Loon, Catharijnesingel 70, 3511 GM Utrecht, tel. 030-331373. ■

Conferentieverslag Maatwerk

Op 30 oktober jl. is in Eindhoven de conferentie "Maatwerk" gehouden over arbeidsinpassingsmethoden voor langdurig werklozen/moeilijk plaatsbaren en het probleem-cumulatie-gebieden-beleid. Op deze conferentie zijn inleidingen gehouden door het Landelijk Samenwerkingsverband Achterstandsgebieden (LSA), vanuit de steden Helmond, Almelo, Groningen en Eindhoven, alsmede door vertegenwoordigers van de Ministeries van Binnenlandse Zaken, WVC en Sociale Zaken en Werkgelegenheid. De conferentie werd besloten met een politiek forum, waaraan deelnamen inleiders en vertegenwoordigers van de Tweede Kamer.

Het verslag van deze succesvol verlopen conferentie verschijnt binnenkort en is tegen kostprijs (f 7,50, excl. portokosten) te bestellen bij het LSA, Pr. Mauritslaan 26, 2582 LS Den Haag, tel. 070-521354. ■

LSA onderzoekt gevolgen van tripartisering gab's

Het Landelijk Samenwerkingsverband Achterstandsgebieden (LSA) gaat onderzoeken welke de gevolgen zullen zijn van de tripartisering van de gewestelijke arbeidsbureau's.

De gewestelijke arbeidsbureaus, alsmede arbeidsvoorzieningen op centraal niveau zullen over enige tijd een grote verandering ondergaan in de bestuursstructuur. Een wetsontwerp dienaangaande ligt momenteel voor advies bij de Raad van State en zal waarschijnlijk het komend halfjaar in de Tweede Kamer worden behandeld. Het is de bedoeling dat de wet op 1 januari 1989 van kracht wordt.

Kortweg komt de verandering erop neer dat er voor de gab's getripartiseerde besturen komen, bestaande uit vertegenwoordigers van werkgevers, werknemers en gemeenten op regionaal niveau. Op centraal niveau komt er een Centraal Instituut voor de Arbeidsvoorziening met daarin Rijk, Werkgevers en Werknemers. Dit centrale instituut krijgt de bevoegdheden van de minister, evenals het budget (van 1,2 miljoen gulden).

Tevens zit er aan de wetgeving een reorganisatie van de arbeidsbureaus vast, waarbij het zgn. 'grote steden'-model gevolgd dient te gaan worden (d.w.z. sectorgewijze organisatie in plaats van arbeidsvoorzieningen en bijzondere arbeidsvoorzieningen).

Het is de vraag of in deze nieuwe situatie nog aandacht zal zijn voor bijzondere categorieën, als moeilijk plaatsbaren en langdurig werklozen. Dit zou een bedreiging kunnen zijn van ontwikkelingen die nu in het kader van het p.c.g.-beleid in gang zijn gezet.

Het LSA heeft uit de participerende gemeenten – gemeenten, gewestelijke arbeidsbureaus en opbouwwerkers – een werkgroep gevormd, die gaat bekijken welke gevolgen e.e.a. kan hebben voor p.c.g.-ontwikkelingen. Het is de bedoeling de Tweede Kamer over deze consequenties te informeren bij de a.s. behandeling van het wetsontwerp.

Informatie bij de secretaris van het LSA, Dorine Winkels, Pr. Mauritslaan 26, 2582 LS Den Haag, tel. 070-521354. ■

LSA-berichten

Met ingang van dit jaar gaat het Landelijk Samenwerkingsverband Achterstandsgebieden (LSA) drie à vier maal per jaar een bulletin uitgeven, waardoor de onderlinge informatie-uitwisseling beter gestalte kan krijgen.

Het is de bedoeling om in het bulletin de volgende informatie op te nemen:

- korte beschrijvingen van lokale p.c.g.-projecten
- berichten over op lokaal niveau verschenen onderzoeken, evaluatierapporten, voortgangsrapportages, beleidsnota's e.d.
- de vervaardiging van audio-visueel materiaal rond projecten
- aankondigingen van bijeenkomsten, die van 'bovenplaatselijk' belang zijn
- landelijke ontwikkelingen, die relevant zijn voor het p.c.g.-beleid
- activiteiten van het LSA.

Het gaat dus niet zozeer om het geven van uitgebreide achtergrondinformatie, maar om het elkaar op de hoogte houden van plaatselijke (en landelijke) ontwikkelingen. Bovendien worden via een dergelijke nieuwsbrief de plaatselijke p.c.g. activiteiten op een systematische wijze "zichtbaar" gemaakt. Dat is vooral ook belangrijk omdat dit jaar besloten wordt over al dan niet voortzetting van het p.c.g.-beleid na 1989.

Het eerste nummer zal in de maand maart verschijnen. Betrokkenen bij het LSA krijgen het bulletin automatisch toegestuurd. Andere geïnteresseerden kunnen een exemplaar aanvragen bij het LSA-secretariaat, tel. 070-521354. ■

Trends '87

Bewonersgroepen in de pers

Het Nederlands Instituut voor Maatschappelijke Opbouw (NIMO) heeft voor de vijfde maal een trendonderzoek gedaan, ditmaal naar de aandacht die in de plaatselijke pers wordt besteed aan bewonersgroepen.

Het is een vervolg op het trendonderzoek '86, dat de ondersteuning van bewonersgroepen tot onderwerp had. Trends '86 droeg het karakter van een consumentenonderzoek: bewonersgroepen werd gevraagd, wat voor ondersteuning ze bij hun activiteiten hadden ondervonden en hoe ze die waardeerden. Uitspraken waren gebaseerd op informatie van 125 groepen over heel Nederland.

Ditmaal is voor een indirecte weg gekozen om informatie over bewonersgroepen boven tafel te krijgen. Gedurende twee afzonderlijke weken is medio 1987 nagegaan hoe op de pagina's plaatselijk nieuws van regionale kranten aandacht werd besteed aan bewonersactiviteiten.

Deze ingang voor het onderzoek werd gekozen vanuit de veronderstelling dat berichten in regionale kranten een belangrijke rol spelen in plaatselijke discussies en dat het voor bewonersgroepen belangrijk is in die pagina's "aan de bak" te komen. De pagina plaatselijk nieuws in een regionale krant vormt een onderdeel van de plaatselijke publieke arena: het veld, waarbinnen actuele kwesties aan de orde worden gesteld en bediscussieerd. Is het nu mogelijk, zo was de vraag, om aan de hand van de wijze, waarop binnen dat veld 'bewonersnieuws' figureert, iets te weten te komen over de groepen, die voor dat nieuws zorgen? Kunnen we het feit, dat over bewonersgroepen in regionale bladen bericht wordt, opvatten als een belangrijk aspect van de handelingsruimte van die groepen, namelijk als een indicatie, dat groepen erin slagen tot die publieke arena door te dringen? En kunnen we door dat te doen tot uitspraken komen over wat de handelingsruimte binnen die arena dan inhoudt?

Een andere vraag, die met de keuze voor regionale bladen als ingang voor onderzoek verband houdt, is of op deze manier ten aanzien van bewonersactiviteiten onderstromen zichtbaar kunnen worden gemaakt. Slechts zelden halen bewonersgroepen immers de landelijke pers. Juist het plaatselijke karakter maakt bewonersnieuws veelal oninteressant op landelijk niveau. Kunnen we door dit nieuws te verzamelen en op een aantal aspecten te bekijken wellicht zaken boven tafel krijgen, die

binnen de actualiteit van alle dag niet zo opvallen?

De 450 berichten die werden geselecteerd, werden bekeken op twee hoofdpunten. Nagegaan is welke aspecten van 'handelingsruimte' in de plaatselijke publieke arena een rol spelen en welke 'trends' in de artikelen te signaleren waren.

In het navolgende artikel wordt eerst ingegaan op het raamwerk van aandachtspunten dat bij het onderzoek is gehanteerd. Vervolgens worden de meer algemene bevindingen van het onderzoek behandeld: het type groep dat de krant haalt; het terrein waarop die groepen actief zijn; de aard van de groepsactiviteit; de betrokkenheid van andere personen en/of instanties; de verdeling van de berichten over gemeenten en provincies. Ten derde wordt meer in het bijzonder ingegaan op de manier waarop bewonersactiviteiten in de pers komen. Ten vierde wordt de rol van de gemeente behandeld. En tenslotte worden de conclusies vermeld die 'Trends '87' heeft opgeleverd.

1. Het raamwerk

Gezien de keuze van het onderzoeksmateriaal was het noodzakelijk om op dat materiaal een inhoudsanalyse toe te passen. Inhoudsanalyse is een onderzoeksmethodiek, waarbij de objectivering, die nodig is, wordt bereikt door vooraf zo scherp mogelijk aan te geven, vanuit welke gezichtspunten het materiaal wordt bekeken, en door bij het bekijken zelf procedures te hanteren, die vooringenomenheid zoveel mogelijk reduceren.

Om tot nuttige en werkbare gezichtspunten te geraken, is enerzijds relevante literatuur geraadpleegd en anderzijds zijn uit diverse kranten bij wijze van vóóronderzoek artikelen gelicht, die over bewonersactiviteiten handelden.

1.1 Handelingsruimte in de publieke arena

Het begrip 'handelingsruimte' is ontleend aan een in 1985 verschenen onderzoek 'Bewonersinvloed in Amsterdam'.

Handelingsruimte werd daarin omschreven als datgene wat de mogelijkheden en beperkingen bepaalt, waarmee een bewonersorganisatie geconfronteerd wordt bij het nastreven van haar doelen. Als factoren die bij die mogelijkheden en beperkingen een rol speelden werden genoemd: buurtgebondenheid, autonomie, organisatie, steun, netwerken, faciliteiten, informatie. Deze factoren werden in het Amsterdamse onderzoek gehanteerd om een profiel te maken van verschillende typen bewonersorganisaties.

We mochten niet verwachten dat we al deze factoren middels een analyse van krante-

berichten boven tafel zouden krijgen. Welke elementen dan wel? Om dat te achterhalen werd een bescheiden vóóronderzoek gedaan op een vijftiental berichten. We konden die berichten rubriceren naar mate van externe gerichtheid van de bewonersgroep volgens de vijfdeling:

- groep vormt zich rond probleem
- groep stelt probleem aan de orde
- groep kaart probleem aan bij personen of instanties
- groep maakt gebruik van bestaande regelingen of procedures
- groep pakt het probleem zelf aan.

De eerste drie zaken zijn op te vatten als het zoeken van *steun*; het gebruik maken van regelingen of procedures veronderstelt *informatie* bij de groep; het zelf aanpakken van een probleem duidt op *autonomie*.

In het onderzoek is geprobeerd door bovengenoemde vijfdeling deze drie factoren van handelingsruimte te onderzoeken als zaken, die in de plaatselijke publieke sfeer een rol spelen.

1.2 Actiegroepen, belangengroepen en doegroepen

In hetzelfde Amsterdamse onderzoek werd een achttal soorten 'bewonersorganisaties' onderscheiden. In ons onderzoek besloten we slechts onderscheid te maken tussen drie groepen, waarvan hieronder de omschrijvingen worden gegeven.

Actiegroep:

Semi-permanente organisatievorm, gericht op zaakgebonden beïnvloeding van overheid, maatschappelijke instellingen en bedrijven. Oogmerk is de realisering van actiedoelen en de verwerving van voldoende steun daarvoor, zowel bij een eventuele 'achterban' als bij instanties tot wie men zich richt met het oog op de doelrealisatie.

Belangengroep:

Permanente, dan wel semi-permanente, organisatievorm van specifieke groepen van belanghebbenden, gericht op de behartiging van de belangen van deze groep. Oogmerk is vooral het eigen belang zo goed mogelijk te behartigen in alle van toepassing zijnde situaties.

Doegroep:

Semi-permanente organisatievorm, gericht op dienstbaarheid, zelfvoorziening en ontwikkeling.

1.3 Activiteitenterreinen

Om te weten te komen op welke terreinen die groepen actief waren, werd gebruik gemaakt van de indeling uit het vorige trendonderzoek. Milieu werd aan de lijst toegevoegd. We kwamen uit op de volgende tien terreinen:

- *Wonen* (kwaliteit van woning en woonomgeving, woonlasten, beheer e.d.)

- *Verkeer* (verkeersveiligheid, verkeersoverlast, openbaar vervoer, voorzieningen als fietspaden e.d.)
- *Werk/inkomen* (sociale zekerheid, werk, buurteconomie, huishoud-economie, opvang/educatie e.d.)
- *Leefsfeer* (kwaliteit sociale contacten, veilig over straat kunnen lopen e.d.)
- *Emancipatie* (bewustwording, vorming, discriminatie van vrouwen e.d.)
- *Racisme* (discriminatie in de intermenselijke sfeer en in arbeid en bedrijf, discriminerende regelgeving bij instanties en bij optreden van functionarissen, activiteiten van racistische organisaties en personen e.d.)
- *Volwasseneneducatie* (alfabetisering, open school e.d.)
- *Onderwijs* (onderwijsvoorrangsproblematiek, samenwerking tussen onderwijs en welzijnsinstellingen, onderwijsvoorzieningen voor bepaalde groepen, schoolfaciliteiten, ouderparticipatie e.d.)
- *Gezondheid* (gezondheidszorgvoorzieningen, alternatieve gezondheidszorg, patiëntenbelangen, belangen gehandicapten, verslavingsproblematiek e.d.)
- *Milieu* (milieuvervuiling, stank- en lawaai-overlast e.d.).

1.4 Overige aandachtspunten

Naast het type groepsactiviteit, de soort groep en het terrein van activiteit was er nog een aantal aandachtspunten, die bij de analyse van de berichten is gehanteerd:

- de *provincie*, waarbinnen het bericht speelde
- de *gemeentegrootte* naar inwonertal
- de *dag van de week*, waarop het bericht verscheen.
- het aantal regels *citaten*, d.w.z. het aantal regels in de tekst, dat personen in de directe rede werden geciteerd.

Via deze laatste ingang wilden we aan de weet komen, in welke mate groepen op basis van zelf aangedragen informatie in de pers komen.

Voorts werd meer rechtstreeks aan de hand van de inhoud van de berichten een drietal zaken genoteerd:

- welke *andere personen en/of instanties* in verband met de groep of de groepsactiviteit werden genoemd
- de *aanduiding van de groep* in de berichten
- de *manier van optreden* van de groep.

Dit laatste is gedaan door van elk bericht de aanleiding tot het artikel te noteren en de zin, waarin het centrale thema van het artikel het scherpst tot uitdrukking kwam. Op basis van beide gegevens maakten we één zin, waarin de groep onderwerp was. Het werkwoordelijk gezegde uit die zin registreerden we dan, bijvoorbeeld 'is bezorgd over' of 'stelt aan de orde'.

2. Bewonersgroepen in de publieke arena

In deze paragraaf wordt eerst een algemeen overzicht gegeven van de bevindingen. Daarbij zullen we eerst de cijfers voor zich laten spreken en ons daarna aan enige interpretaties wagen. De bevindingen hebben betrekking op: het type groep, dat de regionale krant haalt; het terrein waarop die groepen actief zijn; de aard van de groepsactiviteit, de betrokkenheid van andere personen en/of instanties bij die activiteit; de verdeling van de berichten over gemeenten en provincies.

Ten aanzien van de kranten, die we voor het onderzoek geraadpleegd hebben, dient gezegd, dat we er niet in geslaagd zijn alle regionale bladen in Nederland gedurende de peilperiode (18 t/m 23 mei en van 1 t/m 6 juni) te pakken te krijgen. Er vielen enkele gaten in de bedekking over het land. Zo kregen we van 'De Gooi- en Eemlander' en van 'De Gelderlander' slechts één editie, terwijl 'Het nieuws van de dag' uit Amsterdam weigerde exemplaren toe te sturen.

2.1 Een karakteristiek van bewonersactiviteiten

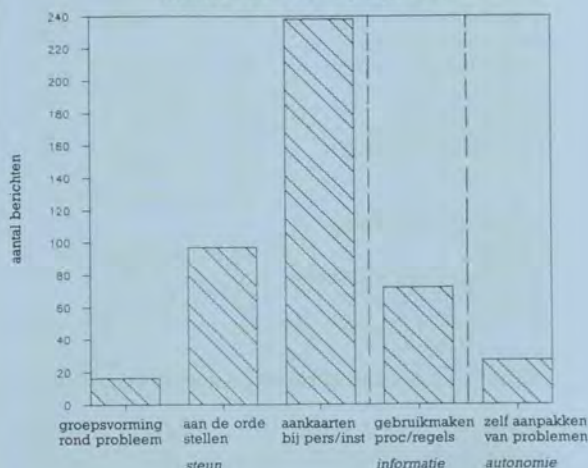
De 450 berichten lieten zich redelijk eenduidig in drie categorieën onderbrengen. Het zijn vooral de belangengroepen, die in de regionale bladen voorkomen (350, 77.8 %). In 79 berichten (17.6 %) waren het actiegroepen en slechts 21 keer kon de vermeldde groep als doegroep worden aangemerkt.

Wat betreft de terreinen van activiteit vonden we de volgende verdeling, waarbij we de terreinen naar frequentie hebben gerangschikt (tabel 1).

Net als vorig jaar is 'wonen' het dominante terrein. 'Milieu', dat we dit keer als aparte categorie hebben gehanteerd, kwam 61 maal voor. Bij de categorie 'overige' berichten bleek bij meer dan de helft sprake te zijn van 'welzijn': gemeentelijk welzijnsbeleid, welzijnsvoorzieningen, welzijnswerk.

Aan de indeling naar aard van de groepsactiviteit ligt de mate van externe gerichtheid van groepen ten grondslag. We wilden er enige aspecten van handelingsruimte, die in de plaatselijke publieke sfeer kennelijk een rol spelen, mee op het spoor komen. Grafiek 1 geeft weer, wat we vonden. Onder de gehanteerde vijfdeling (groepsvorming, aan de orde stellen, aankaarten, gebruik maken en zelf aanpakken) geven we de elementen van handelingsruimte weer, die we analytisch binnen onze indeling onderkend hebben.

Grafiek 1: aard van de groepsactiviteit



Tabel 1: terrein van activiteit

wonen	127	(28.2 %)
verkeer	64	(14.2 %)
milieu	61	(13.6 %)
leefsfeer	47	(10.4 %)
gezondheid	20	(4.4 %)
onderwijs	18	(4.0 %)
werk/inkomen	17	(3.8 %)
emancipatie	16	(3.6 %)
racisme	7	(1.6 %)
volwasseneneducatie	2	(0.4 %)
overig	71	(15.8 %)
Totaal	450	(100 %)

Activiteiten van groepen, die in de krant komen, kunnen in meer dan de helft van de gevallen (52.9 %) beschouwd worden als het aankaarten van problemen bij personen en/of instanties. Wanneer we de eerste drie punten opvatten als het zoeken van steun, dan is daarvan in meer dan driekwart (78 %) van de berichten sprake. Van groepsvorming rond een probleem (3.6 %) en van het zelf aanpakken van een probleem (autonomie, 6 %) blijkt in de berichten het minst.

Ten aanzien van de personen en/of instanties, die in de berichten in verband met de activiteiten van bewonersgroepen vermeld werden, hadden we steeds de eerste drie in de berichten voorkomende personen of instanties genoteerd. Het leidde tot het volgende staatje, waarbij de percentages gelezen moeten worden als het % van het totaal van 450 berichten (zie tabel 2).

We zien, dat de gemeente de belangrijkste instantie is, die in de berichten in verband met de bewonersgroepen vermeld wordt.

3.2 De groepen als omschreven

Naast het onderscheid tussen belangen-, actie- en doegroepen zijn we ook nagegaan hoe de groepen in de berichten zelf werden omschreven. We noteerden steeds die omschrijving. Vervolgens zijn we in een steekproef van 50 van de 450 berichten nagegaan welke omschrijvingen het meest voorkwamen. Met de lijst van veertien omschrijvingen die dat opleverde, konden we 387 van de 450 berichten in enige categorie onderbrengen. Toen zijn we gaan kijken of we die omschrijvingen op enigerlei wijze konden clusteren. We konden tot een vierdeling komen die liep van meer naar minder 'vaste' (geïstitutionaliseerde) groepen:

- stichting, vereniging, bond, raad (25.6 %)
- organisatie/federatie, platform, comité, commissie (19.3 %)
- groep, werkgroep, actiegroep (10.4 %)
- huurders, bewoners, inwoners, omwonenden (30.7 %).

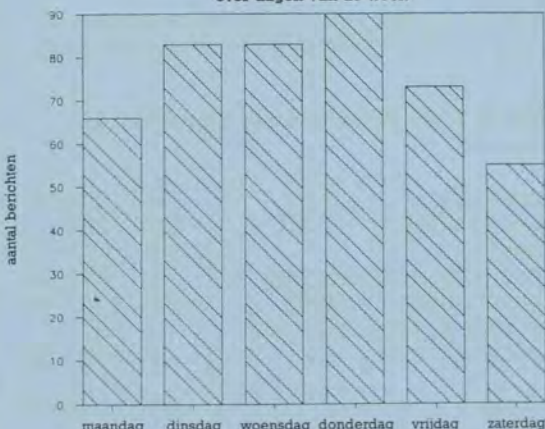
Bij de laatste categorie is er vanuit gegaan dat wanneer in een artikel iets staat in de trant van "de huurders van wijk X tekenen protest aan tegen een verhoging van de servicekosten", groepsvorming verondersteld mag worden.

In de volgende kruistabel is de indeling die aan de omschrijving in de berichten is ontleend, in verband gebracht met het onderscheid in belangen-, actie- en doegroepen (tabel 5).

Tabel 5

	stichting e.d.	comité e.d.	groep e.d.	huurders e.d.	totaal
belangengroep	102	68	20	121	311
actiegroep	9	17	21	16	63
doegroep	4	2	6	1	3
totaal	115 29.7%	87 22.5%	47 12.1%	138 35.7%	387 100%

Grafiek 2: verdeling van berichten over dagen van de week



Tabel 6: manier van optreden

'stelt aan de orde'	114 (25.3 %)
'verzet zich tegen'	78 (17.3 %)
'klaagt over/is boos over'	40 (8.9 %)
'is van plan om'	40 (8.9 %)
'is bezorgd over'	30 (6.7 %)
'vraagt om maatregelen'	30 (6.7 %)
'overlegt/wil overleggen'	14 (3.1 %)
'stelt een daad'	14 (3.1 %)
'blaast zich nieuw leven in'	4 (0.9 %)
overig	86 (19.1 %)
Totaal	450 (100 %)

Ook hier valt weer op dat belangengroepen bij de achteraf onderscheiden typen overheersen. Onder 'groep e.d.' gaan ook actiegroepen schuil. De omschrijving van actiegroepen, die we gehanteerd hebben is kennelijk breder dan wat met het woord 'actiegroep' in de artikelen zelf bedoeld werd.

3.3 Hoe treden groepen op?

Van elk bericht hadden we de aanleiding (bijvoorbeeld de aankondiging van een bijeenkomst) genoteerd alsmede de zin, waarin het centrale thema van het artikel het duidelijkst tot uitdrukking kwam. Binnen de eerder genoemde steekproef van 50 van de 450 berichten hebben we op basis van deze gegevens een transformatie toegepast. We vormden een zin met de in het artikel vermelde groep als onderwerp. Van de gevonden zin noteerden we vervolgens het werkwoordelijk gezegde. Het leverde een negental gezegdes op, die binnen de steekproef met enige regelmaat voorkwamen. We hebben toen alle 450 berichten in die negen gezegdes pogen onder te brengen. Dat lukte op 86 berichten na. Zie tabel 6.

De lijst is niet uitputtend, want 86 (19.1 %) berichten moesten we in de categorie 'overig' onderbrengen. Het is dus niet uitgesloten, dat we bij nadere analyse nog meer betekenisvolle gezegdes zullen vinden. Opvallend is verder dan we het 'aan de orde stellen' veel aantreffen bij meer institutionele groepen als stichtingen en zo meer, terwijl we het 'zich verzetten tegen' veel bij bewoners, huurders en zo meer aantreffen (grafiek 3).

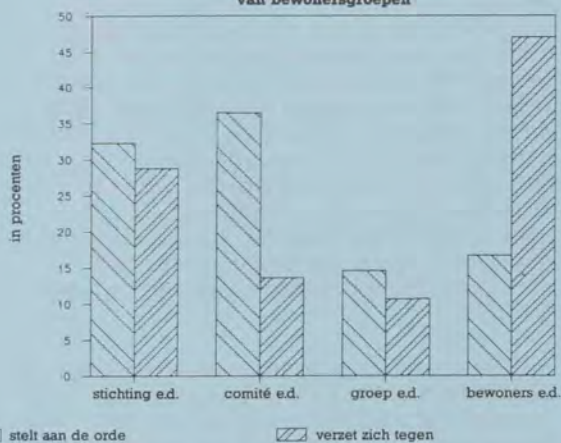
Kennelijk kunnen meer geïstitutionaliseerde groepen zich een meer ingehouden toon veroorloven, terwijl meer losse verbanden een harde toon aan moeten slaan om in de publieke sfeer gehoord te worden.

3.4 De informatie die groepen zelf aandragen

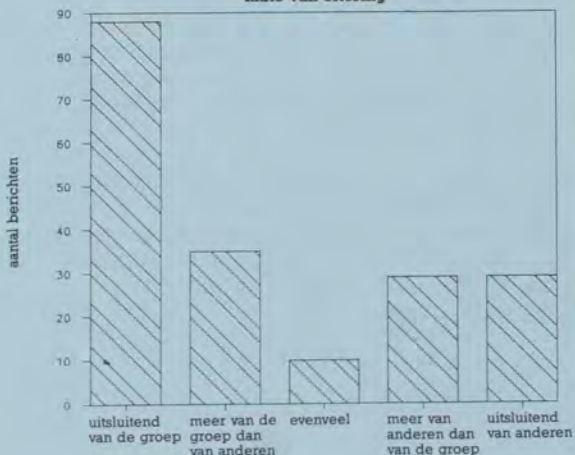
Om er achter te komen, in hoeverre de informatie die groepen zelf aandragen bij de totstandkoming van een krantebericht een rol speelt, hebben we het aantal regels citeringen als maat gebruikt. We konden de hoeveelheid citaten in de directe rede van groepsleden vergelijken met het aantal regels citaten, die aan anderen waren gewijd.

In 334 van de 450 berichten (74.2 %) kwamen citaten in de directe rede voor, dat wil zeggen met uitspraken tussen aanhalingstekens. Van die 334 bevatten bijna de helft (46.7 %) uitsluitend citaten van leden van de groep, terwijl een/vijfde (20.1 %) uitsluitend citaten van anderen bevatte. Slechts in 3 % van de gevallen werden er precies even vaak groepsleden als anderen geciteerd. Groepen slagen er behoorlijk in om op basis van zelf aangedragen informatie in de krant te komen. Dit beeld wordt nog duidelijker, wanneer we de verdeling bekijken voor die groepen, die zich vooral bezig houden met het aanpakken van problemen bij personen en/of instanties. Het ging daarbij om 238 berichten, iets meer dan de helft. Zie grafiek 4.

Grafiek 3: manier van optreden van bewonersgroepen



Grafiek 4: aanpakken bij personen/instanties; mate van citering



4. Hoe bewoners met de gemeente in contact staan

De wijze waarop de gemeente als instantie in de berichten voorkwam was zeer gevarieerd. We vonden uiteindelijk zes categorieën, waarin we de betrokkenheid van de gemeente eenduidig onder konden brengen, onderverdeeld naar drie niveau's en drie combinaties van niveau's:

- ambtelijk (ambtenaren of ambtelijke diensten)
- bestuurlijk (burgemeester en wethouders)
- politiek (leden van de gemeenteraad, politieke partijen)
- ambtelijk en bestuurlijk (de burgemeester en een ambtenaar bijvoorbeeld)
- bestuurlijk en politiek (de gemeenteraad, een raadscommissie bijvoorbeeld)
- ambtelijk, bestuurlijk en politiek (een ambtelijke dienst en een raadscommissie bijvoorbeeld).

In de 310 berichten, waarin de gemeente op een of andere manier figureerde, was de verdeling van de berichten als volgt (tabel 7).

Wat eerst opvalt is, dat de combinatie ambtelijk en politiek niet voorkomt. Ambtenaren kijken er kennelijk goed voor uit, dat ze niet samen met politiek gekleurde lieden in de pers komen. Verder is het opmerkelijk, dat in de berichten het bestuurlijke niveau het meest voorkomt. Tenslotte is ook te zien, dat daarna alle drie niveau's tezamen het meest optreden. De conclusie lijkt gerechtvaardigd, dat voor bewonersinitiatieven of het bestuurlijke niveau of alle niveau's tezamen in het geding zijn. Hierbij moet ter relativering wel worden bedacht, dat het onderzoek een momentopname is. De procesgang van bewonersactiviteiten is niet onderzocht en daarmee ook niet de besluitvorming die zich daar fasegewijs rondom kan afspelen. Verschillende gemeentelijke niveau's kunnen in verschillende fasen van besluitvorming betrokken zijn.

Het gevonden patroon bij de gemeente als instantie is opvallend met name, omdat de

Tabel 7: de gemeente als betrokken instantie

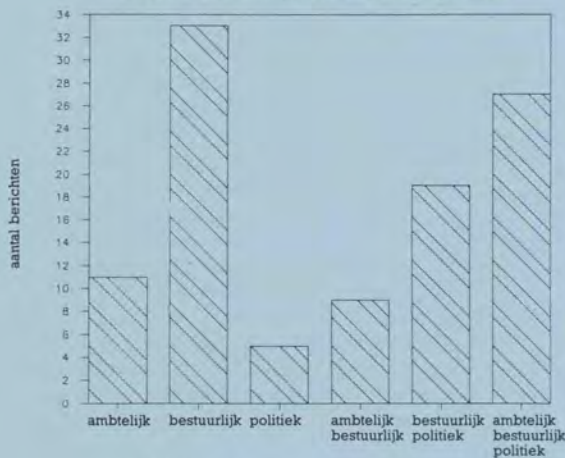
ambtelijk	32 (10.3 %)
bestuurlijk	121 (39.0 %)
politiek	9 (2.9 %)
ambtelijk en bestuurlijk	13 (4.2 %)
bestuurlijk en politiek	50 (16.1 %)
ambtelijk, bestuurlijk en politiek	85 (27.4 %)
Totaal	310 (100 %)



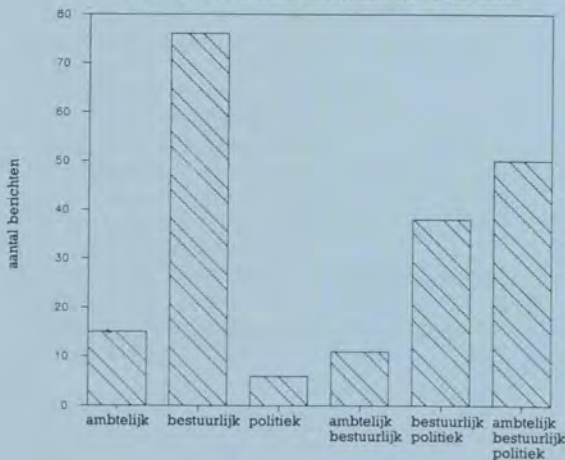
politiek als niveau niet zo in trek lijkt. We moeten hierbij echter wel aantekenen, dat we politiek eng gedefinieerd hebben: alleen wanneer er sprake was van raadsleden of politieke partijen. Niettemin ook het politieke en bestuurlijke niveau samen, bij raadsvergaderingen bijvoorbeeld, scoort niet al te hoog. Zouden bewonersgroepen geen al te hoge pet op hebben van de gemeentepolitiek? Het lijkt zo.

Om nu na te gaan, hoe stabiel dit patroon is, hebben we het materiaal nog eens op twee aspecten bekeken. Ten eerste de vraag, of dit patroon ook optreedt wanneer we de berichten, die gekarakteriseerd konden worden als 'aankarten van problemen bij personen en/of instanties', bekijken op de aard van de gemeentelijke betrokkenheid. En ten tweede, wat er uit komt, wanneer we de categorie 'huurders, omwonenden, bewoners en dergelijke' bekijken op hun contact met de gemeente. Het eerder gesignaleerde patroon wordt bevestigd, wanneer we beide staafdiagrammen bekijken en vergelijken (grafieken 5 en 6). In beide diagrammen zien we de volgorde: bestuurlijk, ambtelijk-bestuurlijk-politiek, bestuurlijk-politiek, ambtelijk, ambtelijk-bestuurlijk-politiek. Het functioneren van de plaatselijke democratie is gemeten naar haar eigen maatstaven niet optimaal te noemen.

Grafiek 5: bewoners, in contact met de gemeente



Grafiek 6: problemen, aangekaart bij de gemeente



5. Trends

Als terrein van activiteit sprong 'wonen' er duidelijk uit. Dit gegeven gekoppeld aan de gevonden verdeling van de berichten over heel Nederland leidt tot de stelling: hoe dichter bevolkt, des te meer bewonersactiviteit. In toekomstig onderzoek zou nauwkeurig in kaart gebracht moeten worden, wat er zoals aan thematieken onder 'wonen' schuil gaat. Verder viel ons op, dat 'milieu' als terrein van activiteit, zowel op het platteland als in stedelijke gebieden veel voorkomt en dat zaken van welzijnsbeleid (voorzieningen, gemeentelijk beleid, welzijnswerk) plaatselijk een belangrijke rol spelen.

Ondanks bezuinigingen en de retoriek van de 'terugtrekkende overheid' leggen bewonersgroepen problemen gestaag bij de gemeentelijke overheid op het bord. Het lijkt erop, dat de gemeente zich niet kan onttrekken aan haar verantwoordelijkheid voor de plaatselijke leefbaarheid. Met name het bestuurlijke niveau van de gemeente (B&W) wordt op die verantwoordelijkheid aangesproken. De 'politiek', opgevat als het opduiken van raadsleden en/of politieke partijen in de berichten, speelt veel minder nadrukkelijk een rol, dan op grond van het adequaat functioneren van de plaatselijke democratie zou mogen worden aangenomen. Het gaat bewonersinitiatieven kennelijk meer om de knikkers dan om het spel, hetgeen omgekeerd de vraag doet rijzen, in hoeverre het plaatselijke politieke spel ook echt om de knikkers gaat.

Bewonersgroepen zijn zeer wel in staat om op basis van zelf aangedragen informatie in de krant te komen, tenminste als we mogen afgaan op de mate waarin vertegenwoordigers van die groepen in de directe reden in de artikelen worden geciteerd. De regionale pers blijkt voor groepen een belangrijk kanaal. Daarbij is overigens de ene krant de andere niet. Zo troffen we bijvoorbeeld op de pagina's plaatselijk nieuws van het Utrechts Nieuwsblad opvallend weinig bewonersnieuws aan en bij voorbeeld bij de Twentse Courant opvallend veel.

Wanneer we kijken naar de manier van optreden van groepen, de wijze dus waarop men zich in de publieke discussie begeeft, dan valt op dat het neutraal 'aan de orde stellen' van zaken en het 'zich verzetten tegen' het meest voorkomen. Meer geïnstitutionaliseerde groepen stellen meer aan de orde, minst 'vaste' bewonersgroepen hebben meer een verzetshouding. Het zou erop kunnen duiden dat groepen, die meer in de plaatselijke samenleving geworteld zijn, zich een neutraler opstelling kunnen veroorloven. Verder zou dit gegeven er op

Maatschappelijk actief dure aangelegenheid

Maatschappelijk actief zijn vraagt niet alleen om medemenselijkheid, tal van vaardigheden en een gedegen kennis van regelingen en procedures, maar kost de actieve WAO-er ook nog eens zo'n honderd gulden per maand. Dat bleek uit een enquête die Mededelingen Opbouwwerk vorig jaar hield onder dertig (over het land gespreide) WAO-kadern mensen. De resultaten van deze enquête werden gepubliceerd in een themanummer over de WAO-platforms en de stelselherziening (maart '87) en worden hieronder nogmaals verkort weergegeven.

De betrokken WAO-ers besteden op vrijwillige basis per maand gemiddeld 50 uur aan maatschappelijke activiteiten, die direct verband houden met hun (de) positie van uitkeringsgerechtigde(n). Het gaat o.a. om het houden van spreekuren en het geven van individueel advies aan andere uitkeringsgerechtigden, cursussen en scholing, vergaderingen met WAO-kaders en andere organisaties op buurt-, plaatselijk, provinciaal of landelijk niveau, alsmede om onderhandelingen met instanties en politieke organen.

Welke kosten?

In de enquête werd o.a. gevraagd naar een reëel geschat aandeel in telefoonkosten en reiskosten, of er op kostenbesparing wordt gelet, welke verzekeringen zijn afgesloten en welk premie-aandeel betrekking heeft op de activiteiten. Verder is gevraagd naar kosten van voeding en consumpties, eventuele extra slijtage van kleding, extra energiekosten, de kosten van materialen en apparatuur, contributies en vakliteratuur/kranten.

Gemiddeld gaven de betrokken WAO-ers zo'n f 19,- per maand aan *telefoonkosten* uit, die direct betrekking hebben op hun werkzaamheden. De kosten van vervoer bedroegen gemiddeld f 74,- per maand, terwijl aan *voeding en consumpties* zo'n f 30,- per persoon per maand wordt uitgegeven.

Zeventien personen gaven aan dat er door de activiteiten extra slijtage optreedt aan *schoeisel/kleding*. Omgerekend komt dit aandeel in de kosten neer op ruim een tientje per maand per persoon.

Aan *extra energiekosten* (in verband met het bijv. thuis voorbereiden en afwerken van stukken, leeswerk, maar ook het thuis houden van vergaderingen of spreekuren) wordt maandelijks gemiddeld f 19,- per persoon uitgegeven.

Maandelijks wordt ruim dertig gulden per persoon uitgegeven aan *materialen en apparatuur*, o.a. papier-kopieer- en portokosten e.d.

Tot slot wordt aan *contributies* (bijv. lidmaatschap vakbond en/of WAO-belangenorganisatie) en aan *vakliteratuur* respectievelijk f 9,- en f 13,- besteed.

Na aftrek van onkostenvergoedingen blijft er ruim f 100,- per maand aan kosten over, die voor eigen rekening komen. Dat is een zware uitgavepost, zeker in relatie tot de sterk verlaagde inkomens van uitkeringsgerechtigden. Uit de enquête blijkt dat voor een deel die uitgave alleen maar mogelijk is onder de voorwaarde dat er niets mis gaat ("Als deze auto op is, is het ook echt afgelopen"). Voor een ander deel omdat het "sluipende" uitgaven betreft (extra verlichting, een extra bakje koffie voor de bezoeker die bij je thuis komt).

Onkostenvergoedingen

Zeker bij een laag inkomen is het van belang dat, wanneer onkosten worden vergoed, dit tijdig gebeurt.

Geen van de WAO-ers die de enquête invulden, krijgt een vergoeding vooraf voor te maken kosten. Een enkeling krijgt de kosten direct nadat deze gemaakt zijn, maar de meeste WAO-ers moeten enige tijd wachten en sommigen zelfs herhaald aandringen totdat de kosten worden vergoed. Dit belemmert een aantal WAO-ers om aan bepaalde activiteiten deel te nemen. Vooral reiskosten kunnen hoog oplopen; "vergoeding vooraf zal deelname sterk bevorderen", aldus één van de geënquêteerde WAO-ers.

Situatie voor mensen zonder werk en bijstandsvrouwen navenant

Uit een soortgelijke enquête die op kleine schaal is gehouden onder zelforganisaties van mensen zonder (betaald) werk komt nagenoeg hetzelfde beeld naar voren. Er moeten fikse bedragen worden voorgeschieden, bijv. voor reiskosten. De kosten die niet worden vergoed, komen gemiddeld neer op zo'n f 80,- per maand. "Dat kan zo niet lang meer, gelet op de uitkering", aldus een van de geënquêteerden, "iedere zelf te betalen gulden om het vrijwilligerswerk te blijven doen, is er één te veel". Een ander wijst erop dat bepaalde activiteiten gewoon moeten blijven liggen, omdat er geen geld is om voor te schieten. Ook het sluipende karakter van de uitgaven wordt benadrukt: "ongemerkt gaat het vrijwilligerswerk je nogal wat geld kosten, pas later krijg je daar erg in."

Arie Kranenburg van het Samenwerkingsverband mensen zonder (betaald) werk pleit in een artikel elders in deze M.O. voor onkostenvergoedingen en belastingaftrek. Ook het Landelijk Comité Vrouwen in de Bijstand is daar voorstander van, maar dan gecombineerd met een basisinkomen i.p.v. een sociale uitkering. ■

Voorwaarden van vrijwilligerswerk vaak onvriendelijk

"De voorwaarden waaronder vrijwilligerswerk verricht wordt zijn vaak 'vrijwilligersonvriendelijk'. In een aantal materiële voorwaarden wordt heel vaak niet voorzien. Vrijwilligers moeten vaak geld toeleggen omdat ze bij voorbeeld hun eigen reiskosten moeten betalen. Hetzelfde geldt voor de verzekering van risico's die uit het werk voortvloeien: uit een recent onderzoek blijkt dat slechts 44 procent van de onderzochte organisaties een ongevallenverzekering heeft afgesloten voor de eigen vrijwilligers (Vrijwilligerswerk? Zoek Dekking! NIMAWO, 1987)".

Aldus drs. Th. J. van Loon in een bijdrage aan het boek "Dat doe je gewoon?; vrijwilligerswerk in sociaal-cultureel en economisch perspectief", dat werd uitgegeven ter gelegenheid van de Internationale Vrijwilligersdag op 7 december jl.

Overigens tekent hij aan dat veel vrijwilligers zelf aan deze materiële voorwaarden niet de hoogste prioriteit blijken te geven. Het gaat hen veel meer om de inhoud van het werk en de mogelijkheden die ze daarin krijgen, maar ook dan blijken er tal van beperkingen te zijn. Zo wil bijna de helft van de vrijwilligers meer zeggenschap over de vorm en inhoud van de eigen werkzaamheden.

Het feit dat in veel vormen van vrijwilligerswerk het werk centraal staat en niet de vrijwilliger, zal leiden tot een tekort aan mensen die geïnteresseerd zijn in het aanbod, zo stelt Van Loon. Hij houdt een pleidooi voor een vernieuwing van het vrijwilligerswerk, waarbij meer zal worden aangesloten bij de behoeften, belangen en interesses van de vrijwilligers. Dat zal niet ten koste gaan van de "aanbieders" van het werk. Eerder zal van het tegendeel sprake zijn; in tal van situaties blijken hulpvragers afkerig te zijn van een grote afhankelijkheid van de hulpbieder. In een nieuwe vorm van vrijwilligerswerk zullen begrippen als gelijkwaardigheid en wederkerigheid een grotere betekenis krijgen, aldus Van Loon.

Voor alle duidelijkheid: het gaat er Van Loon niet om door de inzet van méér vrijwilligers de zorgzame samenleving van het kabinet-Lubbers te bevorderen. Zijn stelling is dat vernieuwing van het vrijwilligerswerk noodzakelijk is voor een ontwikkeling naar een samenleving waarin toegenomen individualisering samengaat met een grote mate van onderlinge solidariteit en waarin het leidend beginsel is: participatie van iedereen die daartoe in staat is.

Tevens veronderstelt een dergelijk samen-

werkingsverband dat mensen met elkaar in staat en bereid zijn initiatieven te nemen, bij bijvoorbeeld om te voorzien in bepaalde leemten, zegt Van Loon. Vernieuwing van het vrijwilligerswerk heeft tot doel die participatie en het vermogen tot eigen initiatieven te vergroten. Alle aanzetten tot vernieuwing zijn echter tot mislukken gedoemd wanneer de verdeling van de "resterende" arbeid, het betaalde werk, ongewijzigd blijft. Dan immers wordt het vrijwilligerswerk nog meer een opvangvoorziening voor groepen die afgevalen zijn en "het zou van al te grote naïviteit getuigen om uitgerekend hun te vragen de solidarisering van onze samenleving te bevorderen."

In een bijdrage aan dezelfde bundel stellen drs. P. Renooy en dr. R. Kloosterman dat het nog maar de vraag is of baanlozen gemakkelijk in het vrijwilligerswerk kunnen worden opgenomen. Uit onderzoek blijkt dat de meer kansrijke groepen in de samenleving ook in het vrijwilligerswerk het meest vertegenwoordigd zijn, terwijl mensen met een zwakkere sociale positie en veelal een lagere opleiding weinig kans maken om aan de bak te komen.

"De hiërarchie van de betaalde sector is eveneens bepalend voor de activiteiten die daarbuiten worden verricht", aldus Renooy en Kloosterman. Met name voor deelname aan bepaalde typen vrijwilligerswerk (politiek, beroepsorganisaties, godsdienst, hulp op school en oudercommissie, actiegroepen) lijkt er een soort van selectie plaats te vinden die er toe leidt dat mensen met een lagere opleiding weinig in het vrijwilligerswerk vertegenwoordigd zijn. Maar ook uit de percentages van deelname aan het vrijwilligerswerk naar geslacht, leeftijd, opleiding en naar inkomen in het algemeen komt dit beeld naar voren.

Volgens beide onderzoekers hebben juist groepen die moeilijk zitten behoefte aan bepaalde voorzieningen, die door de terugtrekkende overheid worden afgestoten, en waar ze vanuit de eigen groep niet in kunnen voorzien.

In een interview in Trouw beweren Renooy en Kloosterman dat de overheid met haar concept van de "zorgzame samenleving" voor een paradox komt te staan. "Als je als overheid de herverdelende taak belangrijk vindt en toch diensten gaat afstoten, zal je ook een strakkere controle op het vrijwilligerswerk moeten uitoefenen. Het werk zal verder geprofessionaliseerd worden. Er komt dan als het ware een vrijwilligersbanenbestel, een arbeidscircuit vergelijkbaar met dat van het werken met behoud van uitkering. De overheid die zich wilde terugtrekken, bereikt het tegengestelde. Zij

gaat haar controle uitbreiden ten koste van de privé-sfeer van de vrijwilliger".

In zo'n vrijwilligerscircuit, zien de onderzoekers weinig kansen voor mensen met een lagere opleiding, zeker wanneer het gaat om een bestuursfunctie of een meer professionele taak. Wat betreft beperkingen in de voorwaarden-sfeer, zien ze in de recentere ideeën om onkostenvergoedingen te betalen, wel mogelijkheden om het "klassekarakter" van het vrijwilligerswerk te doorbreken.

De bundel "Dat doe je gewoon?; vrijwilligerswerk in sociaal-cultureel en economisch perspectief", onder redactie van R.C. Kwant, is uitgegeven door De Balie, Amsterdam. Verkrijgbaar bij de boekhandel.

Vrijwilligerswerk en onkostenvergoedingen

Nog niet eens zo lang geleden was vrijwilligerswerk veelal beperkt tot sportverenigingen, ziekenhuizen en gehandicaptenwerk.

Bij de sportverenigingen waren het de leden die door hun vrijwilligerswerk een bijdrage leverden aan het reilen en zeilen van hun club.

In de andere gevallen werd het werk vaak gedaan door vrouwen uit de hogere kringen, die gezien hun sociale positie niet geacht werden betaald werk te verrichten en daarom met vrijwilligerswerk b.v. bij liefdadige instellingen bezig gingen.

Deze situatie is tijdens de laatste decennia ingrijpend veranderd.

Vrijwilligerswerk is nu veelal de enige manier voor de miljoenen mensen zonder betaald werk zichzelf waar te maken, hun capaciteiten te gebruiken en daarbij maatschappelijk zinvol bezig te zijn.

Er wordt helaas nog veel op het vrijwilligerswerk neergekeken met het idee dat arbeid die gratis wordt verricht wel van slechte kwaliteit moet zijn: anders hadden immers al deze mensen toch wel een betaalde baan?

Aan de andere kant wordt er met name door de overheid veel misbruik gemaakt van deze gratis arbeidskrachten, die zich voor het merendeel specifiek inzetten op terreinen waarop de overheid ingrijpend bezuinigt. Voorbeelden hiervan vindt men in het welzijnswerk en de gezondheidszorg.

Bij vrijwilligerswerk wordt er nog wel eens van concurrentievervalsing gesproken. Het is duidelijk dat b.v. in het welzijnswerk plaatsen van intussen wegbezuinigde be-

roepkrachten door vrijwilligers worden ingenomen. Die vrijwilligers kiezen er nl. voor om het desbetreffende werk of de activiteiten in stand te houden in plaats van het samen met de beroepskrachten te laten verdwijnen.

Een heel specifieke richting in het vrijwilligerswerk is dat van de belangenbehartiging op het individuele en collectieve werk. Het gaat hier om vrijwilligers die zich voor hun eigen belangen en die van hun lotgenoten collectief inzetten. Wij doelen hier in het bijzonder op belangenorganisaties van uitkeringsgerechtigden. Gebieden is nl. dat uitkeringsgerechtigden niet buiten eigen belangenorganisaties kunnen, omdat alleen zij weten wat het is van een uitkering te moeten (over)leven en te moeten voldoen aan allerlei eisen van bedrijfsverenigingen, sociale diensten en arbeidsbureaus.

Deze groepen zijn plaatselijk of landelijk georganiseerd. Dit houdt in dat de medewerkers c.q. leden vaak aanzienlijke reizen andere kosten hebben. Het komt helaas nog te veel voor, dat zij van hun veelal lage uitkering zelf een financiële bijdrage moeten leveren aan de noodzakelijke activiteiten.

Wij zijn van mening, dat naast de integrale vergoeding van de reiskosten, een vaste dagvergoeding zou moeten worden gegeven voor kleine onkosten en bij overschrijding van dit vast bedrag een vergoeding van de reële kosten op basis van declaraties.

Als vrijwilligers deze kosten vergoed krijgen, dan zijn zij voor een groot deel uit de kosten.

Toch komen er vaak nog kosten bij, die voor kleding bijvoorbeeld. Moet men zijn organisatie naar buiten vertegenwoordigen bij gemeenten, ministeries e.d. dan is men toch wel verplicht er representatief uit te zien. Dit kan lang niet altijd van de meestal lage uitkering worden betaald. In het bedrijfsleven ontvangt men in zo'n geval representatiekosten, maar van vrijwilligers wordt blijkbaar verwacht, dat zij er als werkkenden met een redelijk salaris uitzien, maar wel op eigen kosten.

Wij pleiten ervoor dat ook met dergelijke kosten rekening wordt gehouden.

Tenslotte is het een vreemde zaak, dat van vrijwilligers wordt verwacht, dat zij gratis arbeid verrichten gelijkwaardig aan die waarvoor bij overheid en bedrijfsleven behoorlijke salarissen worden betaald, terwijl de onkostenvergoedingen boven de f 800,- fiscaal worden belast.

Wij zijn van mening dat vrijwilligers niet alleen bovenstaande kosten vergoed moeten krijgen, maar ook een belastingaftrek zou

den moeten genieten. Immers, is het niet terecht dat mensen die zich onbetaald inzetten voor de samenleving, hiervoor best op deze wijze een kleine tegemoetkoming krijgen al is het dan alleen maar een symbolische beloning gezien hun inzet?

Samenwerkingsverband mensen zonder (betaald) werk, postbus 19016, 3501 DA Utrecht, tel. 030-314122.

"Arbeidsongeschikten" en maatschappelijke activiteiten

Bij "'arbeidsongeschikten" is sprake van het (tijdelijk) ontbreken van (gedeeltelijke) gezondheid en arbeid. In het spraakgebruik betekent dit laatste meestal "werken, dat bijv. in de vorm van een loon wordt vergoed. Onverbrekkelijk daarmee verbonden is het "maatschappelijk aanzien".

Mensen die arbeidsongeschikt zijn verklaard, hebben het gevoel er niet meer bij te horen. De samenleving is niet meer hun samenleving. Allerlei herkenningspunten vallen weg. Geen betaald werk hebben en bovendien niet meer helemaal gezond zijn, betekent:

- werkloos
- tijdloos
- lusteloos
- kontaktloos
- zinloos
- thuisloos.

Wat daarbij gemist wordt, is

- dat je ergens wordt verwacht
- dat je een plaats inneemt met bijbehorende verantwoordelijkheden en mogelijkheden
- dat het maatschappelijk spel verder gaat en jij toeschouwer bent geworden
- dat je op den duur alleen nog maar komt op adressen waar je wordt getolereerd

Negatief beeld

Jouw nieuwe rol kan alleen negatief uitgedrukt worden: *ongeschikt*. Wat voor werkenden "vrijtijdsbesteding" heet, is voor "arbeidsongeschikten" geworden tot een levensnoodzaak.

Beleed en uitvoering, ook welzijnswerk, hanteren een negatief beeld van "arbeidsongeschikten". Het zijn mensen waar iets aan mankeert, *ongeschikt* zijn en vervolgens geholpen moeten worden. Alleen praten over "arbeidsongeschikten" in deze zin doet hen groot onrecht en biedt weinig uitzicht op oplossingen voor hernieuwde maatschappelijke deelname, c.q. aanzien.

Economisch

Iedereen weet nu wel zo'n beetje dat onze samenleving met economische waarden rekt. Reden waarom wij "arbeidsongeschikten" consequent tussen aanhalingstekens schrijven is dat het voortdurend herinnert aan een scheve maatschappij, waar de mens ondergeschikt is gemaakt aan de economie.

Er wordt in Nederland door zo'n 10 miljoen mensen gearbeid, waarvan nog niet eens de helft wordt betaald. Er zit dus iets behoorlijk scheef, o.a. met de arbeidsdeling. Wie onderhoudt eigenlijk wie? Onderhouden baanlozen en "arbeidsongeschikten" de werkenden of omgekeerd?

Wanneer je weet dat veranderingen hierin niet "zomaar" tot stand komen, kun je vervolgens vragen om korte-termijn oplossingen. Dan ga je in feite met elkaar na of er op deelzaken iets te veranderen is wat in het totaal (nog) niet kan.

Gevaar: op het gevaar af dat je straks medeverantwoordelijk wordt gesteld als je *ter verandering* de volgende uitspraken hanteert:

- met behoud van uitkering (beloningsaspect)
- tegen een behoorlijke onkostenvergoeding (aanvullend beloningsaspect)
- het voorheen "goed" betaalde werk doen
- van mensen die op hun beurt wegbezuinigd worden

Plus extra belastingfaciliteit en collectieve beloningsdervingverzekering.

De WOAU (wet onbetaalde arbeid met behoud van uitkering) is in een vergevorderd stadium. Echter alweer zonder enig samenhangend beleid hier op los te laten. Een derde stelselherziening?

Hebben we dan te maken met een zinvolle nieuwe ontwikkeling of met of een sluipend proces van onderwaardering van beloningsaspect?

Hoe groot zijn de kansen nog, vanuit werk als "vrijtijdsbesteding" naar betaalde arbeid?

Vrijwillig of onbetaald werk is al heel oud en is *geen* bezuinigingsverschijnsel. Hoewel er momenteel wel op die manier naar wordt gekeken en mee omgegaan. Dat is jammer en maakt dat de samenleving verder verkilt. Er zitten al gaten in het grove netwerk van de vrijwilligheid. De "nestwarmte" is voor velen zoek in een verzakelijke omgeving. Onbetaald werk zou heel gauw her- en opgewaardeerd moeten worden.

Voor de eind 70-er jaren, toen de structurele werkloosheid zich begon af te tekenen, werd "vrijwilligerswerk" altijd beschouwd

als iets tijdelijks, dat betaalde arbeid niet kon vervangen, noch werd aangemerkt als werkervaring.

"Vrijwilligerswerk" anno 1987 kan niet meer ontkend worden als volwaardige loonarbeid en zou derhalve eenzelfde hoge status moeten krijgen. Dat nog steeds 90 % van de vrijwilligen in de eerste plaats geïnteresseerd is in betaald werk, heeft derhalve te maken met de waarde die maatschappelijk aan een vergoeding/beloning wordt gehecht.

Toch houd je op den duur niet staande dat bij verdere afkalving van betaald werk het "vrijwilligerswerk" niet hoger gewaardeerd wordt. Laten we daarbij vooral bedenken dat we met ons allen afhankelijk zijn, de één loonafhankelijk, de ander uitkeringsafhankelijk. Deze beeldvorming zou zich tenvolle moeten kunnen ontwikkelen om op gelijkwaardige wijze maatschappelijk met elkaar te verkeren. Maatschappelijke organisaties zouden hierbij het voortouw moeten nemen i.p.v. het zich krampachtig blijven werpen op "arbeidsongeschikten" en andere uitkeringsgerechtigde groepen, teineinde hun eigen belang nog een tijdje veilig te stellen. Samen met zelforganisaties komen tot een maatschappelijke orde, waarin elke burger een volwaardige plaats in kan nemen. "Arbeidsongeschikten" zouden dan tegen die tijd dit etiket kunnen inleveren.

Zo lang "vrijwilligerswerk" dit soort etiketten versterkt, is het tekenend dat de mogelijkheden in het "vrijwilligerswerk" vaak niet gezien worden.

In recente rapporten, o.a. "Werken in de zorg van morgen" wordt gesproken over de dreiging van: verslechtering van arbeidsvoorwaarden, verzwaring van arbeidsomstandigheden en achteruitgang in betaalde arbeidsplaatsen.

Wij zeggen dat deze dreiging al lang werkelijkheid is.

Je kunt er alle energie in stoppen om een aantal mensen nog betaalde arbeid te blijven bieden, maar je vraagt je zo langzamerhand af wie je daar nog een plezier mee doet.

Het zijn immers de toekomstige "arbeidsongeschikten". Met dien verstande dat zij dan niet meer van een zelfde loondervingsregeling gebruik kunnen maken. De WAO (wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering) zal dan niet of nauwelijks meer functioneren.

Reïntegratie

Misschien kun je het begrip reïntegratie opnieuw invullen. 20 jaar reïntegratie met de WAO-wet in de hand heeft niet tot (het gewenste) resultaat geleid. We krijgen nog een kansje met de uitgekilde ARBO-wet en de WAGW (wet arbeid gehandicapte werknemers).

Waarbij de reïntegreerders van oudsher, de GMD (gemeenschappelijke medische dienst), zelf in de Stichting van de Arbeid ter discussie staan. Grote "afslankingsoperaties", reorganisaties alom. Moeten deze mensen de belangen van "arbeidsongeschikten" gaan behartigen richting arbeidsmarkt die onderhand net zo ziek is als de belanghebbende zelf?

Als in een vroeg stadium ingespeeld was op de behoeften van mensen die uit het betaalde arbeidsproces zijn gestoten, waren er vermoedelijk al vele kleinschalige, buurtgerichte bedrijfjes door "arbeidsongeschikten" opgericht. Bovendien zodanig ingericht, dat mensen er niet opnieuw ziek van werden. Die kans is gemist!

Dus de hele discussie rond reïntegratie zou nu niet meer betrekking moeten hebben op betaalde arbeid, gezien de zieke arbeidsmarkt en -deling, maar op maatschappelijke deelname. In de vorm van alle mogelijke activiteiten met, voor en door al deze lotgenoten.

Naar eigen creatieve keuze hun bezigheiden te laten uitoefenen zonder het gevaar van de gevreesde en mensonterende afschatting naar bijstandsniveau (na levenslange premie-afdracht en inleveren van de gezondheid).

Zo lang "vrijwilligerswerk" in die schemeren gevarenzone ligt, is het ondenkbaar dat er iets verandert.

Als binnen uitvoeringsorganisaties enige heldere geesten de blik goed op de toekomstige ontwikkeling zouden richten, zou bijv. binnen de begeleidende taak hoog in het vaandel moeten staan: maatschappelijke deelname. Het krampachtige begeleiden naar een betaalde arbeidsplaats, waarbij mensen nog steeds wordt wijsgemaakt dat dat het hoogste goed is, is onderhand uit de tijd. Economisch denken zou eindelijk vervangen moeten worden door creatief maatschappelijk denken. Mocht je daarmee betaald werkenden in de wielen rijden, dan wordt het de hoogte tijd dat ook zij gaan denken aan een andere maatschappelijke en economische orde. *Ander loon- en uitkeringsdenken.*

Verandering en vernieuwing tenslotte vereist een kader, ook in maatschappelijke zin. Noodzaak tot verandering wordt inmiddels allerwege ingezien. Bereidheid er toe is iets heel anders. Gevestigde belangen (kapitaalsbelangen) staan daarbij in de weg.

Charlotte Dijkstra, bestuurslid Landelijk WAO-beraad (mede namens Jelle Jongtsma). ■

Maatschappelijk actief als WAO-er, een hele belasting

Mensen die als vrijwilliger werken binnen een belangenorganisatie tonen veel inzet en verantwoordelijkheidsgevoel. Ze moeten zich daarnaast ook nog vele kosten getroosten voor de door hen verrichte werkzaamheden.

Binnen de belangenorganisatie ontbreken veelal de middelen om alle kosten te vergoeden die door de vrijwilligers worden gemaakt. Soms kunnen zelfs in het geheel geen kosten worden vergoed.

In ons huidige belastingstelsel zijn wel mogelijkheden om die niet vergoede kosten, die nu dus op de vrijwilliger drukken, in de aangifte voor de inkomstenbelasting te verwerken, mits in ieder geval de redelijkheid in acht wordt genomen.

Aftrekbare kosten of gift

Voor het verwerken van de kosten is het van belang om te weten in welke hoedanigheid het vrijwilligerswerk wordt verricht. Als lid van een vakvereniging of als lid van een belangenorganisatie niet zijnde een vakvereniging. Het onderscheid is voornamelijk omdat de Hoge Raad heeft uitgesproken dat vakverenigingen ook opkomen voor mensen met een WAO-uitkering en vervolgens vergelijkende met werknemers, dat ook voor uitkeringsgerechtigden de kosten, gemaakt als bestuurder of lid van de vakvereniging, strekken tot verwerken, inning en behoud van inkomsten (H.R. 7 december 1983, BNB 1984, 35). Aldus is nu vastgesteld dat mensen die hun vrijwilligerswerk verrichten binnen een vakvereniging, de kosten die niet worden vergoed, als aftrekbare kosten in mindering kunnen brengen. Maar mensen die hun vrijwilligerswerk niet binnen een vakvereniging verrichten, wat kunnen die met hun kosten aan? We belanden nu in de giften sfeer.

Wanneer is een gift aftrekbaar

Ten aanzien van de instantie waaraan men de gift doet toekomen gelden wel enkele eisen. In dit verband dient vooral gemeld te worden dat het een algemeen belang beogende instelling dient te zijn die gevestigd is binnen het rijk. Ik ga er van uit dat aan die voorwaarden is voldaan (zie artikel 47 Wet op de inkomstenbelasting).

Kan er gedeclareerd worden?

Er zijn nu twee situaties te onderscheiden, nl.:

1. Er worden kosten gemaakt die kunnen worden gedeclareerd, maar er wordt van declaratie afgezien.
2. Er worden kosten gemaakt die niet gedeclareerd kunnen worden.

Ten aanzien van de eerste situatie bestaan er geen problemen. Het niet declareren van gemaakte kosten kan worden gezien als het doen van een gift. Aldus als gift aftrekbaar.

Ten aanzien van de tweede situatie zijn er toch wel problemen te signaleren. Het probleem schuilt dan in het "niet gedeclareerd kunnen worden". Met de nadruk op "kunnen".

Algemeen aanvaarde maatschappelijke opvatting

Indien een belangenorganisatie geen vergoeding voor gemaakte kosten kan verstrekken of slechts gedeeltelijk, vanwege haar financiële positie, maar zouden die kosten naar algemeen aanvaarde maatschappelijke opvatting wel vergoed behoren te worden, dan kunnen deze kosten aangemerkt worden als gift. Deze situatie is dan gelijk te stellen aan situatie 1. waarin vrijwillig van declaratie werd afgezien (H.R. juni 1978, BNB 1978/186). Het gaat er dus om dat, gezien de algemeen aanvaarde maatschappelijke opvattingen de gemaakte kosten behoren te worden vergoed. De kosten die een vrijwilliger maakt kunnen dus aangemerkt worden al aftrekbare kosten of als gift.

Bewaren om te bewijzen

Voor zowel de aftrekbare kosten als voor de giften geldt dat het belangrijk is de bescheiden te bewaren en aantekening te houden van de werkzaamheden die voor de belangenorganisatie worden verricht. Op deze manier zal het altijd mogelijk zijn om in ieder geval de gemaakte kosten aan te tonen. Bewaren in dit geval voorkomt veel problemen.

Welke kosten zijn in aanmerking te nemen?

Contributie: voor de vakvereniging; wel een aftrekbare post maar geen gift, daar er geen sprake is van een verplichte bijdrage waar een prestatie tegenover staat.

Werkkamer: een evenredig deel van de huur of huurwaarde (koopwoning) behoort tot de aftrekbare kosten; geen gift naar mijn mening daar deze kosten naar algemeen maatschappelijke opvattingen niet plagen te worden vergoed.

Extra energiekosten: als werkkamer.

Consumptie/voeding: mits binnen redelijke grenzen kan voor drank een aftrekpost worden opgenomen (champagne drinken tijdens een bijeenkomst of bezoeken is niet redelijk in dit verband). De kosten dienen uit het vrijwilligerswerk voort te vloeien; het zal niet gauw zo zijn dat een redelijke vervulling van de taak met zich brengt dat

er ook gegeten dient te worden. Voor gift is geen plaats.

Kleding: volgens constante jurisprudentie geen aftrekbare posten noch een gift. Wat nog wel zou kunnen is dat de extra stome-rijkosten aftrekbaar zijn indien aangetoond wordt dat door het vrijwilligerswerk de kleding extra vuil wordt.

Verzekeringen: indien het voor het vrijwilligerswerk noodzakelijk is dat bepaalde verzekeringen dienen te worden afgesloten dan is er reden om te concluderen tot aftrekbare kosten eventueel, zelfs tot gift wanneer er niet gedeclareerd kan worden.

Vervoerskosten: in het algemeen zullen de vervoerskosten die noodzakelijk zijn om de taak naar behoren te kunnen uitvoeren aftrekbare kosten of gift vormen en wel met als basis de kosten voor openbaar vervoer. In uitzonderingsgevallen kunnen autokosten in aanmerking genomen worden, bijvoorbeeld wanneer er geen openbaar vervoer is, of men kan wegens invaliditeit geen gebruik maken van het openbaar vervoer.

Materialen/vakliteratuur/telefoon: de werkelijk gemaakte kosten nodig voor het vrijwilligerswerk vormen een aftrekbare post of een gift. Een krant zal hier niet snel onder vallen omdat de situatie vergelijk wordt met iemand in eenzelfde positie, maatschappelijk en financieel gezien, die niet soortgelijke arbeid verricht, worden die kosten alsdan ook gemaakt dan komen de kosten niet voor aftrek in aanmerking.

Apparatuur: in aanmerking nemende dat het nodig is voor een goede vervulling van het vrijwilligerswerk, is hier sprake van een aftrekbare post. Wel dient bedacht te worden dat voor een deel privé gebruik geldt en dat er afgeschreven dient te worden. Van een gift zal niet gesproken kunnen worden.

Cursus/scholing: wanneer de vrijwilliger les geeft en daar niet voor betaald wordt, dan kan gesproken worden van kosten die gemaakt worden om het vrijwilligerswerk behoorlijk te vervullen en ook zal van een gift gesproken kunnen worden (reiskosten, literatuur, apparatuur, materialen). Krijgen de vrijwilligers les dan kan het zijn dat er sprake is van een buitengewone last ter zake van studie, maar er kan evengoed sprake zijn van aftrekbare kosten; dit is nogal feitelijk en daarom is het beter om ieder individueel geval aan de inspecteur voor te leggen; in samenspraak met de vrijwilliger kan dan een oordeel gevormd worden.

We hebben nu gezien dat de kosten die men moet maken om vrijwilligerswerk te

kunnen verrichten aftrekbare kosten kunnen vormen of een gift. Veel is afhankelijk van de feitelijkheden. Die dienen telkensmale beoordeeld te worden en een algemeen antwoord is niet te geven.

Iedere inspectie is autonoom in deze hetgeen ook noodzakelijk is vanwege de grote hoeveelheden feitelijk gegevens. Ze dienen alle in ogenschouw te worden genomen in de bepaalde omstandigheden. Voor de door mij opgenoemde kostenposten hoop ik toch wel wat meer duidelijkheid te hebben verschaft.

Er rest in ieder geval nog een opmerking ten aanzien van betalingen door belangenorganisaties aan vrijwilligers. Voor 1988 geldt dat f 800,- per jaar aan vrijwilligers uitbetaald mag worden zonder dat hierbij de loonbelasting of inkomstenbelasting wordt betrokken. Er wordt verondersteld dat hier dan sprake is van vergoeden van onkosten. Wordt echter meer betaald dan die f 800,- dan vervalt de gehele regeling en wordt de betaling wel in de belasting betrokken. De normale regeling van aftrekbare kosten en giften is dan nog wel van toepassing.

Voor uitgebreidere informatie kan de belangenorganisatie terecht bij de inspecteur loonbelasting.

Mr. A.C.M. van Bokhoven, Vereniging van Inspecteurs van 's Rijks Belastingen. ■

Bijstand: geen maatwerk voor de maatschappelijk actieve uitkeringsgerechtigden

Op het moment dat ik aan de redactie van MO de toezegging deed een artikeltje te willen schrijven over wat de (on-)mogelijkheden van de bijstandswet om enige geldelijke compensatie te bieden voor kosten van maatschappelijk actief zijn van m.n. WAO-ers, had ik nog maar een vaag besef van de ondankbare taak die ik daarmee op me nam. Enig nadenken en navraag bij deskundiger personen dan ik leverden steeds hetzelfde antwoord op, en aangezien ik geleerd heb slecht nieuws meteen mee te delen, doe ik dat ook maar: Sociale Diensten hebben geen mogelijkheden tegemoetkomingen te verlenen in kosten van vrijwilligersactiviteiten. In het licht van de conclusie van het onderzoek uit het themanummer van MO van februari 1987: per persoon f 100,- per maand aan niet vergoede kosten, is dit met recht een slechte boodschap te noemen. Sociale diensten hebben de laatste jaren veel slechte boodschappen namens de rijksoverheid mogen brengen - om enkele te noemen: de woningdelersregeling, de stelselherziening en maandelijks de toekenning van een blijkens eigen onderzoeken ontoereikende bijstandsnorm (Minima zonder Marge I en II).

Het nakomen van deze bij nader inzien ondankbare verplichting kan er daarom nog wel bij.

Hierna volgt daarom toch maar een overzicht van de mogelijkheden en onmogelijkheden van sociale diensten om rekening te houden met de kosten van het maatschappelijk actief zijn. Het reeds genoemde onderzoek roept de volgende vragen op:

1. Op welke wijze gaan sociale diensten met de door hen uit te voeren wetten en regelingen om met verkregen onkostenvergoedingen. Worden deze altijd vrijgelaten en loopt de normale uitkering geen gevaar voor korting?
2. Zijn er tegemoetkomingen op basis van welke wet of regeling dan ook mogelijk van de niet vergoede kosten?

Bij de beantwoording van deze vragen heb ik me niet beperkt tot de onderzochte groep actieve WAO-ers. Wat in het volgende gezegd wordt, geldt voor alle uitkeringsgerechtigden die maatschappelijk actief zijn.

ad. 1

Alle door de sociale diensten uitgevoerde wetten en regelingen laten vergoedingen

van gemaakte onkosten t.b.v. vrijwilligersactiviteiten vrij en zullen deze niet in mindering brengen op de uitkering. Zonodig moet wel aangetoond kunnen worden dat tegenover de verkregen vergoeding ook kosten hebben gestaan. Daarnaast mag f 800,- (was tot voor kort f 600,-) per jaar aan ongespecificeerde onkostenvergoedingen ontvangen worden zonder dat dit invloed heeft op de uitkering. Hogere vergoedingen waar geen aantoonbare uitgaven tegenover staan, worden in principe op de uitkering gekort.

ad. 2

Voor de beantwoording van deze vraag kan ik me beperken tot de (on-)mogelijkheden van de bijstandswet. De overige door de sociale diensten uitgevoerde wetten (zoals de IOAW) en regelingen (zoals de RWW) kennen alleen maar een uitkering voor levensonderhoud. Zo er al mogelijkheden zijn voor personen met een uitkering rond het minimumniveau, of dit nu WAO is of bijstand, dan zijn die alleen aanwezig in de ABW, de enige wet die maatwerk kan leveren door met individuele bijzondere omstandigheden rekening te houden. Over dit individualiseringsbeginsel van de bijstandswet is een heel boekwerk te schrijven, recentelijk is dit ook gedaan in de vorm van een proefschrift, getiteld "Bijstand is Maatwerk"(1). Het rekening kunnen houden met "de omstandigheden en mogelijkheden van persoon en gezin", de bepaling in de bijstandswet die bekend is geworden als het individualiseringsbeginsel, is in de loop der jaren steeds verder beperkt. De verleiding hieraan een beschouwing te wijden, zal ik echter weerstaan.

In dit verband gaat het erom of de kosten van maatschappelijk actief zijn, ook voor dit maatwerk in aanmerking komen. Aangezien het maatschappelijk belang van dergelijke activiteiten buiten kijf staat en de rijksoverheid daarvoor ook gelden ter beschikking stelt in de vorm van subsidie, zal een bijstands aanvraag voor deze kosten afgewezen kunnen worden met een verwijzing naar deze zogenaamde "voorliggende voorzieningen".

Uit het oogpunt van bijstandsverlening zijn deze kosten niet noodzakelijk te noemen voor het naar de eisen van deze tijd voortbestaan van het individu. Een medische en/of sociale noodzaak voor de bijstand aanvragende persoon is niet aan te tonen.

Het belang dat in de bijstandsnorm en dus ook in alle overige uitkeringen ter hoogte van het zogenaamde sociaal minimum is begrepen voor deelname aan maatschappelijk verkeer, reiskosten, telefoon, abonnementen, lidmaatschappen van verenigingen, etc is voor ieder naar eigen inzichten

en keuzes te besteden, voorzover hij of zij hier tenminste iets van overhoudt. De keuze voor dit soort activiteiten moet een vrijwillige, niet noodzakelijke genoemd worden.

De weergave van het onderzoek onder WAO-ers in het genoemde themanummer van MO eindigde met een enkele conclusie en het noemen van mogelijkheden voor verbetering van de positie van maatschappelijk actieve uitkeringsgerechtigden (2). De enige enigszins reële mogelijkheid die ik zie in het huidige politieke klimaat ligt in een verbetering van de onkostenvergoedingsregelingen; een betere afstemming daarvan op de aantoonbare onkosten of een verhoging van het genoemde vrijgelaten bedrag aan ongespecificeerde onkosten tot het werkelijke bedrag aan onkosten. Nader onderzoek daarvan, ook onder andere uitkeringsgerechtigden dan WAO-ers, ter onderbouwing van een pleidooi voor verhoging is waarschijnlijk onontbeerlijk. Op het terrein waar mij enige deskundigheid wordt toegemeten, zie ik geen mogelijkheden verbeteringen te bewerkstelligen voor de maatschappelijk actieve uitkeringsgerechtigden.

Oebele Herder,
directeur gemeentelijk Sociale dienst Groningen.

Noten van de redactie:

(1) "Bijstand is maatwerk" is een proefschrift van de hand van dr. O.G.H.M. Smit, bestuurskundige, werkzaam bij de Gemeente Den Haag. Dr. Smit stelt dat de politiek, het openbaar bestuur en maatschappelijke organisaties de effectiviteit van de Algemene Bijstandswet vaak beoordelen in termen van toereikendheid als algemene inkomensvoorziening. Dat die Algemene Bijstandswet ook moet voorzien in individueel toereikende bijstand, blijft echter dikwijls onderbelicht. In zijn proefschrift staat de vraag centraal naar de toereikendheid van bijstand in het individuele geval. Uitgangspunt is de manier waarop de rijksoverheid het individualiseringsbeginsel van de Algemene Bijstandswet realiseert. Het proefschrift biedt inzicht in het beleid ten aanzien van die wet en in het sociale zekerheidsbeleid in het algemeen. Tevens wordt de verhouding tussen rijksoverheid en gemeenten belicht, alsmede de wijze waarop mede-overheden tegenwoordig met elkaar omgaan. "Bijstand is maatwerk" is uitgegeven door de Staatsuitgeverij Den Haag, 1987 (ISB 90 12 056829).

(2) Genoemd werden o.a.:

- Verhoging van de uitkeringsniveaus, waardoor er voor de uitkeringsgerechtigde (weer) echte bestedingskeuzen

ontstaan; een variant waarbij wordt aangekend dat deze gegeven het sociaal-economische en politieke klimaat geen hoge ogen lijkt te gooien.

- Een (experimenteel) beleid dat voorziet in een onkostenvergoedingen systematiek, waarmee maatschappelijk actief zijn niet langer ontmoedigd, maar aangemoedigd wordt. Een variant die, gezien het op deregulering en decentralisatie gerichte beleid, het als "issue" in de landelijke politiek ook geen vijf minuten uithoudt. Niettemin zal worden geprobeerd deze variant politiek gehonoreerd te krijgen.
- Geen beleidsinspanning, "want het gaat hier om een treffend voorbeeld van burgers die zich belangeloos voor elkaar inzetten en voor de samenleving als geheel. Overheidsbemoeienis daarbij is uit den boze." ■

Kerken en de WAO-beweging

"We zullen bij de inrichting van onze samenleving waarden als solidariteit en verantwoordelijkheid weer een menselijke maat moeten geven door deze waarden, zoals dat in het vrijwilligerswerk gebeurt, terug te halen naar de belevingswereld van de individuele burger en ze niet langer te verhullen in anonieme, bureaucratische structuren en regelgeving". Deze volzin sprak minister Brinkman uit op 7 december jl. in Amsterdam op de Internationale Vrijwilligersdag. Ze was opgenomen in een hartstochtelijk pleidooi voor het vrijwilligerswerk, dat mensen immers de mogelijkheid geeft tot "zinnvolle maatschappelijke participatie, maatschappelijke saamhorigheid, het zich verantwoordelijk weten en inzet voor een kwalitatief betere samenleving".

Wie zou, zo los geciteerd, deze woorden niet onderschrijven? Het wrange zit hem hier in, dat de gedachte van een zorgzame, verantwoordelijke samenleving tot nu toe gepaard is gegaan met een politiek die de marginalisering van mensen mede als feitelijk gevolg heeft. Het zijn immers vooral de uitkeringsgerechtigden geweest, die de sociaal-economische politiek via bezuinigingen "betaald" hebben. Hierdoor wordt het hen bijzonder moeilijk gemaakt om te komen tot "zinnvolle maatschappelijke participatie" (en de rest van bovengenoemde woorden). Concreet blijkt dat uit het in het MO-themanummer over arbeidsongeschiktheidsorganisaties vermelde onderzoek naar de kosten van maatschappelijke actief zijn van arbeidsongeschikten. Niet meer op te brengen kosten leiden er toe dat mensen hun sociale en geografische leefwereld ineen zien schrompelen het kenmerk van de "moderne armoede".

Hoe dienen kerken zich nu op te stellen? Wat kunnen kerken doen? Kerken dienen zich er allereerst voor in te zetten dat volwaardige deelname van mensen aan de samenleving mogelijk blijft (wordt). Dat vereist een bepaald inkomensniveau, toegankelijkheid van wezenlijke voorzieningen als gezondheidszorg, onderwijs, vervoer e.d., alsmede een gericht werkgelegenheidsbeleid (men denke o.a. aan het reïntegratiebeleid!). In deze lijn hebben de Raad van Kerken en DISK (Dienst in de Industriële Samenleving vanwege de Kerken) destijds gereageerd op de stelselherziening sociale zekerheid. In dat teken stond ook de kerkelijke conferentie tegen verarming in Nederland, "De arme kant van Nederland", die op 29 september 1987 in Amsterdam gehouden werd.

Noodzakelijk is dus een politieke opstelling van kerken gericht op het realiseren van het recht op volwaardige deelname aan de samenleving. Dit is een verworvenheid van de verzorgingsmaatschappij waarachter we niet mogen terugvallen.

Willen kerken zich hiervoor inzetten, dan mogen zij dit niet doen zonder uitkeringsgerechtigden. Nodig is dat zij zich aansluiten bij de beweging van uitkeringsgerechtigden zelf, zodat het inderdaad hun inzet en hun ervaringen zijn die richtinggevend zijn.

Altijd is weer levensgroot het gevaar aanwezig, ook in de kerken, dat mensen die willen helpen, de ander tot voorwerp van zorg maken en inpassen in hun eigen schema's. Zoals het op genoemde conferentie gesteld werd: kerken dienen bondgenoot te worden van uitkeringsgerechtigden en anderen die lijden onder verarming. Landelijk, maar ook en vooral plaatselijk, zal hieraan gewerkt moeten worden. Binnen kerken zullen meer dan eens weerstanden overwonnen moeten worden. Soms is alleen al het leggen van contacten met organisaties van uitkeringsgerechtigden al een hele stap.

Vanuit het te ontwikkelen bondgenootschap vloeien dan als het ware vanzelf concrete activiteiten voort. Het eerste door mij genoemde punt (recht op volwaardige deelname aan de samenleving) zal daarbij voorop dienen te staan. Uitkeringsgerechtigden geven dat zelf overigens ook steeds weer duidelijk aan! Daarnaast, zonder dat dit in mindering hierop komt, zijn, al naar gelang de (in dat geval) WAO-ers dit zelf aan geven, andere activiteiten mogelijk. Het kan dan gaan om steun aan organisaties (financieel, ruimtelijk enz.) alsook om financiële ondersteuning om de in het onderzoek genoemde knelpunten zoveel mogelijk weg te werken. Ons is bijv. gebleken dat op landelijke bijeenkomsten en vergaderingen van kerken de vervoerskosten een groot probleem vormen. Vergoeding van die kosten in constanten behoort tot onze stelregels.

Zo zouden ook op plaatselijk niveau, zoals hier en daar al gebeurt, kerken een bijdrage kunnen leveren in de kosten. Dit zal op een zodanige wijze moeten gebeuren dat mensen niet hun hand hoeven op te houden. In onderling overleg zullen hier afspraken over gemaakt moeten worden. Tevens zullen kerken moeten signaleren dat dit beroep op hen gedaan wordt. Deze signalen zullen doorgegeven moeten worden aan politiek en samenleving om hen op hun verantwoordelijkheid te wijzen.

Als punt wil ik nog noemen, dat het mede tot de verantwoordelijkheden van kerken behoort om de discussie over de plaats van

de arbeid in onze samenleving te stimuleren. We zien nu dat de betaalde arbeid het voornaamste verdelingsmechanisme is van schaarse goederen als geld en prestige en dat ze een belangrijke rol speelt als het gaat om zingeving, contacten en tijdsstructurering. Er zijn echter vele vormen van onbetaalde arbeid.

In eerdere discussierapporten probeerde de Raad van Kerken de gedachtenvorming over een anders denken over arbeid te stimuleren. Hij pleitte voor een herverdeling van betaalde en onbetaalde arbeid. De principieel juiste gedachte van de grote waarde van onbetaalde arbeid mag niet misbruikt worden naar uitkeringsgerechtigden toe als een doekje voor het bloeden om hun situatie goed te praten. Wel kan ze ertoe bijdragen dat maatregelen genomen worden om WAO-ers die een nieuw zinvol bestaan in onbetaalde arbeid hebben opgebouwd, daartoe de mogelijkheid laten houden. Op langere termijn gaat het om discussies over basisinkomen e.d. Het is opvallend dat onder invloed van de huidige economische situatie de discussie over een andere arbeidsethos is verstomd. Gezien het belang daarvan zal die toch weer aangezwengeld moeten worden.

Hardop denkend en me mede basierend op ervaringen met contacten tussen kerken en WAO-ers, hoop ik enige zaken aangedragen te hebben, die van belang zijn voor het ontwikkelen van een bondgenootschap tussen kerken en de WAO-beweging.

*Herman Noordegraaf,
Raad van Kerken in Nederland,
Sectie Sociale Vragen.*

Aktieve WAO-Kaders sinds jaar "verzekerd"

Begin 1987 heeft het Landelijk Samenwerkingsverband van Regionale Arbeidsongeschikten Platforms zich gebogen over een aantal financiële risico's die actieve WAO-ers lopen.

Immers de WAO-beweging had vooruitlopend op de verantwoordelijke samenleving al heel wat panelen verschoven en geeft in een zeer groot aantal kleinere groepen en verbanden actief gestalte aan onderlinge solidariteit.

De activiteiten in dat kader brengen evenwel ook financiële risico's met zich mee. De meest saillante voorbeelden daarvan betreffen:

- ongevallen- en letsel-schaden bij of door activiteiten en reizen die voor bepaalde doelen nodig zijn
- aansprakelijkheid voor bijvoorbeeld bepaalde adviezen of hulp bij het invullen van opgaven, formulieren enz.

Om met dat laatste te beginnen; de actieve WAO-kaders in het land houden regelmatig "spreekuren" voor lotgenoten, die met vragen en problemen zitten rond allerlei uitkerings-, behandelings- en bejegeningsvraagstukken en de daarbij in acht te nemen procedures. Nu wordt er in dat verband wel degelijk op gelet bij voorbeeld geen "advocaatje" te gaan zitten spelen en vinden dus ook regelmatig verwijzigingen plaats, maar er is ook bij uitsluiting van allerlei hoog-professioneel advieswerk natuurlijk een "risiko" aanwezig, dat de hooggeprezen vrijwillige inzet voor lotgenoten voor de vrijwilliger zélf noodlottig wordt. Het eerst genoemde "ongevallen-risiko" spreekt meer voor zich: gelukkig bij uitzondering, maar het is al voorgekomen dat een auto met vier actieve WAO-kaderleden op weg naar een vergadering verongelukte. Gegeven de lage uitkeringen zijn alle betrokkenen natuurlijk niet overladen met verzekeringspolissen die alle mogelijke schaden dekken. Bijna steeds is men verzekerd op wettelijke minima basis. Maar iemand kan ook over de drempel van een vergaderlokaliteit vallen of op andere wijze gedurende maatschappelijke activiteiten letsel oplopen.

Om hierin een voorziening te scheppen heeft het Landelijk Samenwerkingsverband van Regionale Arbeidsongeschikten Platforms medio 1987 een tweetal verzekeringen collectief afgesloten t.w.

- bij de Centrale een verzekering tegen aansprakelijkheden zoals voortvloeiend uit het ombuds- en spreekuren-werk
- bij Stad Rotterdam een verzekering tegen letsel-schaden en daarmee samenhangende kosten.

De premies van beide collectieve verzekeringen worden betaald – via het Landelijk Samenwerkingsverband – door de negen participerende Regionale Platforms. In het half jaar dat de verzekeringen lopen, is éénmaal beroep gedaan op de verzekering, n.l. tot uitbetaling van een ongevalsschade-bedrag, groot f 550,-, welke uitkering ook tot stand kwam. Binnen het Landelijk Samenwerkingsverband heeft men zich wel nadrukkelijk de vraag gesteld of dergelijke premies niet in de subsidiëring moeten worden betrokken, omdat juist voor mensen die al arbeidsongeschikt zijn en dienovereenkomstig lage inkomens hebben dergelijke verzekeringen geacht kunnen worden een van de basis-voorwaarden te zijn, waaronder men nog maatschappelijk actief kan zijn. ■

Brochure over verzekeringen

Het Landelijk Steunpunt Vrijwilligerswerk heeft onlangs een brochure uitgebracht over verzekeringen. De inhoud van de brochure is gebaseerd op een tweetal onderzoeken die zijn gedaan door het Nederlands Instituut voor Maatschappelijk Werk Onderzoek (NIMAWO). Het betreft een onderzoek naar de verzekeringsproblematiek in het vrijwilligerswerk ("Vrijwilligerswerk zoek dekking") en een onderzoek naar de mogelijkheden van een nieuw verzekeringsproduct, de zgn. bouwstenen-polis ("Het verzekeren van schaderisico's bij vrijwilligers").

Beide onderzoeken, alsmede de brochure, werden mogelijk gemaakt door een subsidie van het ministerie van WVC.

In de brochure wordt ingegaan op de risico's die de vrijwilliger loopt, wie wat moet verzekeren en welke afspraken gemaakt moeten worden. Apart wordt ingegaan op de volgende verzekeringen:

- aansprakelijkheidsverzekering voor bedrijven (AVB)
- ongevallenverzekering
- auto-verzekering
- auto-inzittendenverzekering.

De brochure is te verkrijgen door f 3,- over te maken op postbanknummer 44377 t.n.v. Landelijk Steunpunt Vrijwilligerswerk Utrecht o.v.v. 'Verzekeringen'. ■

